

SIAMO DI NUOVO INSIEME

Efectul de „vacanță” al lunii august, cu arsenalul de mijloace caracteristice concediului, se simte peste tot. Temperaturi cu grade multe, moleșitoare își fac simțită prezența insistent, făcându-ne mai puțin agili, mai dispuși spre pauze, în căutarea confortului locurilor răcoroase, cu verdeață, cu apă pentru scăldat, la mare sau la munte și chiar în locuri exotice, departe de țară. Populația – viitorii electori (alegerile prezidențiale și parlamentare nu sunt departe, bat la ușă) transformată deodată în turiști fără griji cotidiene, creează senzația de normalitate și funcționalitate, părând că nu ia în seamă problemele grave, sociale, politice și belicoase, care continuă să se petreacă în lume și în apropierea noastră. Fără a se întrezări o rezolvare pașnică sau îmbunătățire, războaiele din Palestina și Ucraina, care continuă și se extind, au devenit atât de obișnuite, încât știrile zilnice despre toate aceste evenimente, atât de periculoase pentru întreaga omenire, au devenit o stare normală ce nu ne mai răscolește atât de tare și nu mai induce acele emoții revoltătoare. O stare de neputință și nepăsare pare a se fi instalat... și totuși ceva stă să erupă.

În țară, deodată fără confruntări aprige, continuă pregătirile pentru viitoarele alegeri prezidențiale și apoi parlamentare. Ca urmare, la vedere sau subteran, se fac

Efectul de vacanță al lunii august

L'effetto delle «vacanze» del mese di agosto, con il suo arsenale di mezzi tipicamente vacanzieri, si manifesta ovunque. Le temperature elevate, spossanti, si fanno sentire con insistenza, rendendoci meno agili, più inclini a fare pause, a ripararci in luoghi freschi, erbosi e balneari, al mare o in montagna e persino in luoghi esotici, lontani dal nostro paese. La popolazione – i futuri elettori (le elezioni presidenziali e parlamentari non sono lontane, ma dietro l'angolo) –, per il momento trasformata in una massa di turisti spensierati, trasmette un senso di normalità e funzionalità, e sembra ignorare i problemi gravi, sociali, politici e bellici che continuano ad apparire nel mondo e vicino a noi. Senza alcuna risoluzione pacifica o miglioramento in vista, le guerre in Palestina e in Ucraina, che continuano e si estendono, sono diventate una cosa normale, tanto che le notizie quotidiane su questi eventi, così pericolosi per noi tutti, sono diventate una realtà che non ci sconvolge più di tanto e non genera in noi alcuna avversione. Sembra essersi instaurata una condizione di impotenza e disinteresse... eppure qualcosa sta per scoppiare.

Nel nostro paese, per il momento al riparo da confronti feroci, continuano i preparativi per le prossime elezioni presidenziali e poi parlamentari. Di conseguenza, alla luce del sole o in clandestinità,

și se desfac alianțe, se fac promisiuni, se pregătesc schimbări, toate pe fondul „efectului de... vacanță”, cu oferta generoasă a serbărilor devenite tradiționale: festivaluri de dans și de muzică, de film, de teatru, de meșteșuguri și produse de consum, proiecte de tabără și câte și mai câte, fiind vremea potrivită lor. Pe marea scenă a țării este loc pentru toate și încă pentru multe...

Pentru noi, minoritatea italiană, la nivelul Grupului Parlamentar al Minorităților, acolo de unde încă se așteaptă un răspuns, e liniște și parcă nu se mai *intâmplă* nimic – Grupul este încă-n vacanță! Iar vacanța poate să fie sfetnicul bun, măcar pentru acei colegi care inițial nu au cunoscut motivul real al măsurii, fiind sfătuiți și convingși ulterior de „necesitatea” acesteia. Ar fi momentul pentru reglementarea situației statutare a Grupului, pentru legalizarea funcționării lui cu toți membrii, prin repunerea în drepturi a deputatului minorității italiene, Andi-Gabriel Grosaru. Altfel, tratamentul diferențiat și discriminatoriu la adresa minorității italiene va continua și va afecta minoritatea italiană,

dezavantajată de multe ori de-a lungul timpului, prin anumite practici preferențiale. O discuție care poate fi dezvoltată (dacă se dorește argumentată).

Effetto vacanza d'agosto

si fanno e si disfano alleanze, si fanno promesse, si preparano cambiamenti, il tutto sullo sfondo di questo «effetto... vacanza», con una generosa offerta di festività ormai tradizionali: festival di danza e musica, festival cinematografici, teatrali, dedicati ad artigianato e prodotti di consumo, progetti di campi estivi e molto altro ancora, poiché è il loro momento. Sul grande palcoscenico nazionale c'è posto per tutto e ancora di più...

Per noi, minoranza italiana, a livello di Gruppo Parlamentare delle Minoranze, da cui ancora aspettiamo una risposta, c'è silenzio e sembra che non stia *succedendo* nulla: il Gruppo è ancora in vacanza! E la vacanza potrebbe portare buoni consigli, almeno per quei colleghi che inizialmente non conoscevano il vero motivo del provvedimento, ma che poi sono stati consigliati e convinti della sua «necessità». Sarebbe il momento di regolare la situazione statutaria del Gruppo, di legalizzarne il funzionamento con tutti i suoi membri, reintegrando il deputato della minoranza italiana, Andi-Gabriel Grosaru. Altrimenti, il trattamento differenziato e discriminatorio nei confronti della minoranza italiana continuerà e si ripercuoterà sulla minoranza stessa, che negli anni è stata spesso svantaggiata da alcune pratiche preferenziali. Una discussione che può essere sviluppata (qualora la si voglia argomentare).

de
Ioana Grosaru

traduzione
Clara Mitola

CÂTEVA GÂNDURI

ACTUALITATE / ATTUALITÀ

foto: Marco Nobile

- 04 | Zia Republicii Italiene celebrată la Casa d'Italia · La Festa della Repubblica Italiana celebrata a Casa d'Italia
- 07 | Tabăra Interetnică de Tineret „Europolis 2024” – o ediție a experiențelor inedite · Campo Interetnico Giovanile „Europolis 2024” – un'edizione di esperienze inedite
- 12 | Cu „Allegria” în formarea tinerilor în spiritul interculturalității · Con «Allegria» nella formazione dei giovani allo spirito dell'interculturalità
- 18 | RO.AS.IT. la încă o ediție ProEtnica · RO.AS.IT. a una nuova edizione ProEtnica

SIAMO DI NUOVO INSIEME

FONDATA ÎN 2007

NR. 129-130 · SERIE NOUĂ
IULIE - SEPTEMBRIE
2024

ISSN 1843-2085

Revistă editată de
Asociația Italianilor din
România – RO.AS.IT.
cu sprijinul financiar al
Guvernului României, prin
Departamentul pentru Relații
Interetnice

Membri fondatori

Mircea Grosaru

Ioana Grosaru

Director

Ioana Grosaru

Senior editor

Modesto Gino Ferrarini

Redactor-șef

Olivia Simion

Redactori

Clara Mitola

Mihaela Profiriu Mateescu

Design & producție

squaremedia.ro

Răspunderea pentru conținutul
articolelor aparține exclusiv autorilor.

© 2024 Asociația Italianilor din România
– RO.AS.IT. © Nicio parte din această
publicație nu poate fi reprodusă sau
transmisă în niciun mod, sub nicio
formă, fără consimțământul scris al
deținătorilor de copyright.

Asociația Italianilor
din România – RO.AS.IT.

asociație cu statut de utilitate publică
Str. I.L. Caragiale nr. 24
020045 București
Tel.: +4 0372 772 459
Fax: +4 021 313 3064
secretariat@roasit.ro

www.roasit.ro

CULTURĂ / CULTURA

foto: Adrian Iuliu Rozca

- 19 | Pe urmele constructorilor și arhitecților italieni. Despre meseriași și specialiști ai zidurilor. Partea a doua · Sulle tracce di costruttori e architetti italiani. Su operai e specialisti delle costruzioni. Seconda parte
- 23 | Dialoguri literare. Impulsul irezistibil de a traduce poezie. Interviu cu Dana Barangea · Dialoghi letterari. L'irresistibile impulso del tradurre poesia. Intervista con Dana Barangea
- 27 | Cărtărescu în Italia: la strada · Cărtărescu în Italia: drumul
- 30 | De la explozivi la pietricele: o istorie friulană. Prima parte · Dagli esplosivi ai sassolini: una storia friulana. Prima parte

SOCIETATE / SOCIETÀ

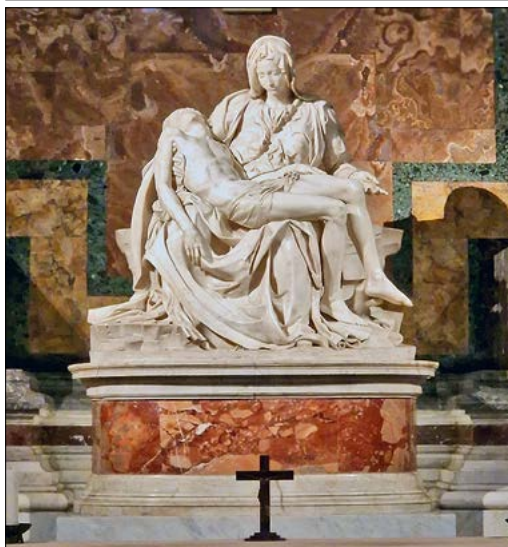

foto: Renchi Spire

- 34 | L'angolo letterario
- 36 | Oh, Roma, Roma! Prima parte
- 40 | Pagine di scuola. Un concorso che apre nuovi orizzonti · Pagina școlii. Un concurs care deschide noi orizonturi
- 44 | Itinerario turistico. A spasso per le Cinque Terre. La spiaggia di Guvano · Itinerar turistic. O plimbare prin Cinque Terre. Plaja Guvano
- 47 | Ricette. Il tian de ancioe di Vernazza · Rețete. Tigaie de anșoa, din Vernazza

Ziua Republicii Italiene celebrată la Casa d'Italia

Asociația Italienilor din România - RO.AS.IT. a sărbătorit a 78-a aniversare a Republicii Italiene la Casa d'Italia, în 31 mai 2024, alături de numeroși oaspeți, membri și invitați, prilej de bucurie, de întâlnire și de umplere a sufletului cu frumosul artelor. Și asta pentru că manifestarea, desfășurată cu înaltul patronaj al Ambasadei Republicii Italiene la București, a stat sub semnul artei fotografiei, datorită expoziției „A ovest del sole” a fotografului italian Mauro Vitale, și sub semnul muzicii, datorită tradiționalului concert pe care asociația îl dedică în fiecare an Zilei Naționale a Italiei, „Voci tinere în recital”. Coordonatoarea evenimentului, doamna președinte Ioana Grosaru, a întâmpinat invitații într-un superb costum tradițional din Friuli și i-a invitat să ia parte cu bucurie la sărbătoare.

Salutul oficial de deschidere a fost oferit de domnul deputat Andi-Gabriel Grosaru, care a transmis urările cu ocazia Zilei Naționale a Italiei și cele de bun venit pentru toți invitații și pentru grupul de elevi de la Liceo Statale „Cornelio Tacito” din Roma, aflați la București într-un program de mobilitate Erasmus la Colegiul Național „Ion Neculce”, coordonator prof. Nicoleta Ioana. Domnul deputat a vorbit despre importanța Zilei Republicii Italiene și a activităților pe care Asociația Italienilor din România - RO.AS.IT. le organizează anual cu acest prilej, ca reprezentantă a minorității italiene din țara noastră.

Primul eveniment din program ne-a dat posibilitatea să admirăm fotografiile ce surprind civilizația rurală din România și pe cea a Italiei

L'Associazione degli Italiani di Romania - RO.AS.IT. ha festeggiato il 78esimo anniversario della Repubblica Italiana presso Casa d'Italia nella giornata del 31 maggio, accanto a numerosi ospiti, membri dell'associazione e invitati, approfittando dell'occasione per divertirsi, incontrarsi e riempire lo spirito di bellezza artistica. E questo perché la manifestazione, svoltasi con l'alto patrocinio dell'Ambasciata della Repubblica Italiana a Bucarest, è stata realizzata sotto il segno dell'arte fotografica, grazie alla mostra «A ovest del sole» del fotografo italiano Mauro Vitale, e sotto il segno della musica, grazie al tradizionale concerto che l'associazione dedica ogni anno alla Festa della Repubblica Italiana, «Giovani voci in recital». Coordinatrice dell'evento, la presidente Ioana Grosaru ha accolto gli invitati, indossando un meraviglioso abito tradizionale del Friuli e ha incoraggiato i presenti a partecipare alla celebrazione con gioia.

Il saluto ufficiale d'apertura è stato offerto dal deputato Andi-Gabriel Grosaru, che ha trasmesso i suoi auguri per la Festa della Repubblica e ha portato il suo benvenuto a tutti gli invitati e al gruppo di alunni del Liceo Statale «Cornelio Tacito» di Roma, a Bucarest grazie a un progetto di mobilità Erasmus presso il Collegio Nazionale «Ion Neculce», coordinato dalla prof.ssa Nicoleta Ioana. Il deputato ha parlato dell'importanza della Festa della Repubblica Italiana e delle attività che l'Associazione degli Italiani di Romania - RO.AS.IT. organizza ogni anno per l'occasione, come rappresentante della minoranza italiana del nostro paese.

Il primo evento in programma ci ha dato la possibilità di ammirare fotografie che immortalano

de
Olivia Simion

traduzione
Clara Mitola

foto
RO.AS.IT.

de Sud, între trecut și prezent. Fotografiele lui Mauro Vitale reușesc să integreze din punct de vedere cultural spațiul românesc cu spațiul italian, să propună similitudini și paralele între două expresii culturale, deși diferite, extrem de asemănătoare. Sensibilitatea artistului îi permite să capteze expresii și trăiri în personajele și peisajele sale care fascinează cu ușurință publicul. Despre această expoziție care trebuie „trăită”, așa cum a punctat doamna Ioana Grosaru, au mai vorbit domnul Claudio Bargagna, cât și artistul însuși, subliniind pasiunea fotografului și corespondențele și analogiile ce se pot găsi în satul arhaic italian și în cel românesc.

A urmat recitalul ce ne-a încântat simțurile cu vocile extraordinare ale studenților pregătiți de doamna prof. univ. dr. Bianca Luigia Manoleanu de la Universitatea Națională de Muzică din București, acompaniați, ca de obicei, de pianul

la civiltà rurale di Romania e del Sud d'Italia, tra passato e presente. Le fotografie di Mauro Vitale riescono a integrare dal punto di vista culturale lo spazio romeno e lo spazio italiano, a proporre similitudini e parallelismi tra le due espressioni culturali che, pur nella loro diversità, appaiono estremamente simili. La sua sensibilità artistica gli ha permesso di captare espressioni ed esperienze nei suoi personaggi e paesaggi, che affascinano il pubblico senza alcuna difficoltà. Della mostra, che merita di essere «vissuta», così come ha sottolineato la signora Grosaru, hanno parlato Claudio Bargagna e lo stesso artista, evidenziando la passione del fotografo e le corrispondenze e analogie che è possibile rintracciare nel villaggio arcaico italiano come in quello romeno.

A seguire, il recital ci ha ammaliati, grazie alle voci straordinarie degli studenti della prof.ssa univ. dott.ssa Bianca Luigia Manoleanu dell'Università Nazionale di Musica di Bucarest, accompagnati come sempre al pianoforte dalla dott.ssa conf. Raluca Ouatu, che ci hanno condotto all'interno

La Festa della Repubblica Italiana celebrata a Casa d'Italia

doamnei conf. univ. dr. Raluca Ouatu, aceștia purtându-ne împreună prin repertoriul muzicii clasice italiene. Ca și anul trecut, spectacolul s-a bucurat de un scenariu semnat de Filip Ristovski și de prezența unor absolvenți, artiști deja cunoscuți pe scenele românești, precum Ioana Mihalcea, Cristian Ruja și Mihai Urzicana. Studenții ce au dat măsura măiestriei lor au fost Iulia Munteanu, Andra Burtan, Luca Bucur, Ștefan Nicolae, Antonia Ștefănescu, Rozalba Sandu, Georgiana Costache, Bianca Vlad, Isabela Stănescu, Maria Gugu și Medge Allouchery.

Așadar, o sărbătoare de excepție la Casa d'Italia, devenită neîncăpătoare, care ne-a adus mai aproape excelența italiană, a conectat spațiul românesc cu cel italian și ne-a permis să sărbătorim împreună încă o aniversare a Republicii Italiene.

Mulțumim sponsorilor de la ITALIACASH pentru produsele autentice italiene oferite cu această ocazie.

di un repertorio di musica classica italiana. Come l'anno scorso, lo spettacolo è stato arricchito dalla sceneggiatura firmata da Filip Ristovski e dalla presenza di alcuni laureati, artisti già noti ai palchi romeni, come Ioana Mihalcea, Cristian Ruja e Mihai Urzicana. Gli studenti che hanno mostrato la misura della loro maestria sono stati Iulia Munteanu, Andra Burtan, Luca Bucur, Ștefan Nicolae, Antonia Ștefănescu, Rozalba Sandu, Georgiana Costache, Bianca Vlad, Isabela Stănescu, Maria Gugu e Medge Allouchery.

Insomma, una festa d'eccezione a Casa d'Italia, diventata quasi troppo piccola, che ci ha portato più vicini all'eccellenza italiana, ha messo in collegamento lo spazio romeno e quello italiano e ci ha permesso di festeggiare insieme un altro anniversario della Repubblica Italiana.

Ringraziamo gli sponsor, ITALIACASH, per i prodotti autentici italiani offerti in quest'occasione.

Tabăra Interetnică de Tineret „Europolis 2024” – o ediție a experiențelor inedite

de
Olivia Simion

traduzione
Clara Mitola

foto
RO.AS.IT.

Anul acesta, la Voroneț s-au adunat participanți din zone și medii de activitate foarte diferite din țară, făcând experiența cu atât mai interesantă: tineri descendenți ai familiilor de emigranți italieni stabiliți în România în urmă cu peste un secol, tineri care au absolvit Liceul Teoretic „Dante Alighieri” din București, singurul cu predare în limba maternă italiană din țară, tineri născuți în Italia și mutați recent în România, tineri din Ansamblul „Di Nuovo Insieme”, ce reprezintă Asociația Italianilor din România – RO.AS.IT. cu dansuri tradiționale italiene la evenimente din țară și străinătate, precum și tineri ruși lipoveni (o prezență care ne-a bucurat în mod special, fiind vorba de un tânăr implicat puternic în activitatea Comunității Rușilor Lipoveni și de unul născut și crescut în Italia, deși etnic rus lipovean). Ne-a încântat revenirea în tabără a unora dintre participanții de anul trecut și ne dorim să îi vedem la cât mai multe ediții viitoare.

Tabăra a avut un program extrem de bogat și stimulant, cuprinzând două tipuri de workshopuri și o mulțime de alte activități interesante și antrenante. La workshopurile de *public speaking* prin tehnici de actorie, actorul Bogdan Amurăriței i-a provocat pe participanți la exerciții de respirație, la jocuri interactive și de improvizație care să îi ajute să dezvolte tehnici prin care să le fie mai ușor să vorbească în public, în vreme ce la workshopurile de dansuri participanții au învățat pași de dans tradițional italian, sub îndrumarea

Tabăra Interetnică de Tineret „Europolis”, organizată de Asociația Italianilor din România – RO.AS.IT., cu sprijinul financiar al Departamentului pentru Relații Interetnice, s-a desfășurat în intervalul 12-21 august 2024, fiind a doua ediție a proiectului Europolis în forma dedicată tineretului, 18-35 de ani. În acest an, tabăra s-a mutat la Voroneț, în Bucovina, o zonă extrem de ofertantă datorită bogăției sale culturale, multietnice și naturale. Proiectul taberei de tineret ce a luat naștere anul trecut, având prima ediție la Galați, s-a cristalizat în jurul ideii de a reuni la un loc tineri din minoritatea italiană, atât de răspândită în toată țara, pentru a se cunoaște, a socializa și a conștientiza împreună importanța moștenirii culturale italiene pe care o poartă. Alături de tineri italieni, în taberele de tineret au fost invitați și tineri din alte etnii din România.

Il Campo Interetnico Giovanile «Europolis», organizzato dall'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT., con il sostegno finanziario del Dipartimento per le Relazioni Interetniche, si è svolto dal 12 al 21 agosto 2024, come seconda edizione del progetto Europolis dedicata ai giovani dai 18 ai 35 anni. Quest'anno il campo si è spostato a Voroneț, in Bucovina, zona di grande ricchezza culturale, multietnica e naturale. Il progetto del campo giovanile, iniziato lo scorso anno, con la prima edizione tenutasi a Galați, ha preso forma a partire dall'idea di riunire i giovani della minoranza italiana, sparpagliati in tutto il paese, in un unico luogo perché si incontrassero, socializzassero e comprendessero insieme l'importanza dell'eredità culturale italiana di cui sono portatori. Oltre ai giovani italiani, sono stati invitati anche ragazzi di altri gruppi etnici presenti in Romania.

colegilor lor din ansamblul „Di Nuovo Insieme”, dar au asistat și la reprezentatii de dansuri rusești, rome, românești, aromâne etc.

Dincolo de workshopuri, tinerii din tabără au avut parte de o serie de experiențe inedite, prima dintre ele fiind participarea la Prohodul Maicii Domnului de la Mănăstirea Voroneț, slujba solemnă din seara zilei de 14 august. Pentru că tabăra s-a desfășurat la Voroneț, aceasta a fost o ocazie unică pentru tineri de a asista la un eveniment special, vizita lor fiind binecuvântată de Maica Stareță Gabriela Platon, care i-a întâmpinat cu căldură și prețuire pe participanți, așa cum a făcut și maica Elena Simionovici, ce le-a fost ghid în acea seară de ajun a mării sărbători, vorbindu-le cu mult har despre istoria mănăstirii și despre semnificațiile splendidei picturi exterioare a mănăstirii. Tinerii au îmbrățișat această experiență spirituală și culturală, participând la ritualurile specifice, între care s-a numărat și înconjurul bisericii, unii dintre ei fiind chiar purtătorii stindardelor bisericești. O seară specială, un loc cu o încărcătură și energie aparte, ce cu siguranță va rămâne în amintire.

Și pentru că fiecare zi din tabără a fost purtătoare de noi experiențe, ziua de 15 august a adus cu sine o plimbare cu telesaunul la Piatra Șoimului, Ariniș, de unde au putut admira priveliștea superbă din vale, dar și experiența unică și inedită a participării la Parada Făcliilor de la deschiderea oficială a Festivalului de Artă Medievală „Ștefan cel Mare” din Suceava. Câțiva tineri voluntari au îmbrăcat costume tradiționale italiene și medievale și au parcurs cei 5 km până la cetate salutând publicul numeros și entuziast adunat să admire impresionanta paradă.

În ziua de 16 august, după vizite la mănăstirile Humor, Solca și Arbore, participanții din tabără au vizionat filmul italian *La chimera* în cadrul Câmpulung Film Fest (Câmpulung Moldovenesc), o peliculă din 2023 prin care au putut intra în contact cu cinematografia de artă italiană și curentul realismului magic. Organizatorii au salutat interesul Asociației Italianilor din România – RO.AS.IT. pentru festival, iar invitații din Italia, între care tânărul regizor Giuseppe Arcieri, ne-a oferit un mic cadou din Puglia, tradiționalii covrigei *tarallini*.

17 august a fost ziua excursiei documentare în zonă, astfel că tinerii au vizitat Muzeul de Artă „Ion Irimescu” și Muzeul Apelor „Mihai Băcescu”, ambele din Fălticeni, apoi au mers pe Drumul Talienilor, unde Iosif Pezamosca le-a povestit despre strămoșii săi italieni care au emigrat în România și care au lucrat la construcția drumului și a Crucii Talienilor. Vizita s-a încheiat la Casa Memorială „Nicolae Labiș” de la Mălini,

Quest'anno a Voroneț i partecipanti provenivano da aree e ambiti d'attività molto diversi, il che ha reso l'esperienza ancora più interessante: ragazzi discendenti delle famiglie italiane di migranti stabiliti in Romania più di un secolo fa, ragazzi diplomati del Liceo Teorico «Dante Alighieri» di Bucarest, l'unico nel nostro paese in cui si insegna in lingua materna italiana, ragazzi nati in Italia e trasferiti di recente in Romania, i giovani dell'Ensemble «Di Nuovo Insieme», che rappresentano l'Associazione degli Italiani

in Romania – RO.AS.IT. con balli tradizionali italiani in occasione di eventi nazionali e internazionali, nonché giovani russi lipoveni (una presenza che ci ha fatto particolarmente piacere, trattandosi di un ragazzo fortemente coinvolto nell'attività della Comunità dei Russi Lipoveni e di un altro nato e cresciuto in Italia, sebbene di etnia russa lipovena). Siamo stati felici di rivedere al campo alcuni dei partecipanti dell'anno scorso e ci auguriamo succeda in quante più edizioni future.

Il campo ha avuto un programma estremamente ricco e stimolante, con due tipi di workshop e una serie di altre attività interessanti e coinvolgenti. Nei laboratori di *public speaking* tramite tecniche di recitazione, l'attore Bogdan Amurăriței ha sfidato i presenti a prendere parte a esercizi di respirazione, giochi interattivi e d'improvvisazione, tramite cui sviluppare tecniche che rendano più semplice il parlare in pubblico, mentre nei laboratori di ballo i partecipanti hanno imparato passi di danza tradizionale italiana, guidati dai compagni dell'Ensemble «Di Nuovo Insieme», ma hanno assistito anche alle presentazioni di balli tradizionali russi, rom, romeni, aromeni ecc.

Oltre ai laboratori, i giovani del campo hanno vissuto una serie di esperienze uniche, la prima delle quali è stata la partecipazione alla Vigilia

della Dormizione della Madre di Dio presso il Monastero di Voroneț, messa solenne celebrata la sera del 14 agosto. Il fatto che il campo si sia svolto a Voroneț ha consentito ai giovani di assistere a un evento speciale, e la loro visita è stata benedetta dalla Madre Badessa Gabriela Platon, che ha accolto i partecipanti con gentilezza e rispetto, così come ha fatto anche Madre Elena Simionovici, che è stata la loro guida in quella sera della vigilia della grande festa, parlando loro con molta grazia della storia del monastero e dei significati dello splendido affresco che ne decora l'esterno. I giovani hanno abbracciato questa esperienza spirituale e culturale, partecipando ai rituali specifici, tra cui anche il giro intorno alla chiesa, in cui alcuni di loro hanno addirittura trasportato gli stendardi della chiesa. Una serata speciale, un luogo con una carica e un'energia particolari, che rimarrà di certo nei loro ricordi.

E poiché ogni giorno del campo è stato ricco di nuove esperienze, il 15 agosto ha portato con sé una passeggiata in seggiovia fino a Piatra Șoimului, Ariniș, da dove hanno potuto ammirare lo splendido panorama della valle, ma anche la partecipazione unica e irripetibile alla Sfilata delle Fiaccole, per l'apertura ufficiale del Festival di Arte Medievale «Ștefan cel Mare» di Suceava. Diversi giovani volontari hanno indossato i costumi tradizionali italiani e medievali e hanno percorso 5 chilometri fino alla fortezza, salutando il numeroso pubblico entusiasta, riunitosi per ammirare l'imponente sfilata.

Il 16 agosto, dopo le visite ai monasteri di Humor, Solca e Arbore, i partecipanti al campo hanno assistito alla proiezione del film italiano *La chimera*, nell'ambito del Câmpulung Film Fest (Câmpulung Moldovenesc), un film del 2023 che li ha messi in contatto con la cinematografia italiana d'autore e con la corrente del realismo magico. Gli organizzatori hanno accolto con favore l'interesse dell'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT. per il festival, e gli ospiti italiani, tra cui il giovane regista Giuseppe

Campo Interetnico
Giovanile
«**Europolis 2024**»
- un'edizione di
esperienze inedite

unde tinerii au putut afla despre fascinanta și tragică viață a poetului.

În 18 august Asociația Italianilor din România – RO.AS.IT. a participat la Festivalul de Artă Medievală de la Suceava, unde membrii Ansamblului „Di Nuovo Insieme” au dansat dansuri italiene pe scena amenajată în cetate, în vreme ce colegii lor de tabără i-au susținut din public. La final, dansatorii i-au invitat pe cei prezenți la dans, astfel că vizitatorii cetății au putut dansa o *tarantella* alături de ei, iar tinerii din tabără au putut etala cunoștințele acumulate la cele două workshopuri de dansuri tradiționale italiene.

În 19 august a urmat vizita la Escalada - Parc de Aventuri Gura Humorului, unde participanții din tabără s-au aventurat pe traseele în copaci și pe tiroliene, punându-și condiția fizică la încercare. A urmat o plimbare cu mocănița de la Moldovița la Argel, prin pitoreștile peisaje ale Bucovinei, iar seara s-a lăsat cu muzică și voie bună: după un moment la chitară și voce, a urmat petrecere karaoke și dans.

Ediția 2024 a Taberei Interetnice de Tineret „Europolis” s-a încheiat în 20 august cu o seară festivă în care, în prezența unor invitați din zonă și membri de la București, s-au tras concluziile,

Arcieri, ci hanno offerto un piccolo dono proveniente dalla Puglia, i tradizionali *tarallini*.

Il 17 agosto si è svolta un'escursione documentaria nella zona, e i ragazzi hanno visitato il Museo d'Arte «Ion Irimescu» e il Museo dell'Acqua «Mihai Băcescu», entrambi a Fălticeni, poi hanno percorso il cosiddetto *Drumul Talienilor* (Strada dei Taliani), dove Iosif Pezamosca ha raccontato dei suoi antenati italiani emigrati in Romania che hanno lavorato alla costruzione della strada e della Croce dei Taliani. La visita si è conclusa presso la Casa Memoriale «Nicolae Labiș» a Mălini, dove i ragazzi hanno scoperto l'affascinante e tragica vita del poeta.

Il 18 agosto, l'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT. ha partecipato al Festival dell'Arte Medievale di Suceava, in cui i membri dell'Ensemble «Di Nuovo Insieme» si sono esibiti in danze italiane sul palco allestito nella fortezza, mentre i loro compagni di campo li sostenevano dal pubblico. Al termine, i ballerini hanno invitato i presenti a danzare, e così i visitatori della fortezza hanno potuto ballare una *tarantella* con loro, e i partecipanti al campo hanno avuto la possibilità di mostrare le conoscenze acquisite durante i due workshop di danze tradizionali italiane.

s-au rememorat momente din tabără și s-au decernat diplomele. Doamna președinte Ioana Grosaru a vorbit despre edițiile anterioare ale proiectului „Europolis” și importanța perpetuării sale pentru a da șansa tinerilor din etnia italiană, atât de răspândită pe întreg teritoriul României, de a se întâlni și a se cunoaște, de a întâlni tineri din alte etnii și de a învăța împreună despre istoria și tradițiile minorității italiene din țara noastră, dar și despre oportunitățile pe care pământul românesc le-a oferit celorlalte etnii de-a lungul istoriei. Maica stareță de la Voroneț, Gabriela Platon, invitată la seara festivă, s-a adresat la rândul său tinerilor cu multă iubire și le-a transmis încrederea sa că, prin pasiunea lor, tinerii vor realiza lucruri minunate pentru societatea în care trăiesc, așa cum au făcut-o și strămoșii lor. Au urmat un joc, propus de doamna Florentina Vlad, în care participanții și-au confecționat o brățară a prieteniei și un program artistic, ce a cuprins o piesă la chitară clasică interpretată de Ștefan Lupu, dansuri tradiționale italiene cu tinerii din Ansamblul „Di Nuovo Insieme” și o piesă populară românească interpretată de Denisa Tudoran. S-au vizionat momente emblematice și amuzante din timpul workshopurilor din tabără,

iar doamna președinte Ioana Grosaru a primit o diplomă scrisă de participanți cu mulțumirile lor pentru dedicarea și pasiunea pe care o pune în a duce mai departe identitatea minorității italiene din România.

Seara s-a încheiat cu un foc de tabără, în jurul căruia participanții au dansat și au povestit până târziu în noapte, un final frumos pentru o tabără extrem de bogată ce a oferit participanților experiențe inedite și, sperăm, amintiri de neuitat și prietenii durabile.

Il 19 agosto è stata la volta di Escalada – Parco Avventura Gura Humorului, dove i partecipanti si sono lanciati in percorsi sugli alberi e zipline, mettendo alla prova la loro forma fisica. C'è poi stato un viaggio in *mocănița* da Moldovița ad Argel, attraverso i pittoreschi paesaggi della Bucovina, mentre la sera è stata trascorsa sotto il segno della musica e del buonumore: dopo un momento di chitarra e voce, c'è stata una festa con karaoke e ballo.

L'edizione 2024 del Campo Interetnico Giovanile «Europolis» si è conclusa il 20 agosto con una serata di festa in cui, alla presenza di ospiti della zona e di membri provenienti da Bucarest, sono state tirate le somme dell'esperienza, sono stati ricordati i momenti più belli del campo e sono stati consegnati diplomi. La presidente Ioana Grosaru ha parlato delle precedenti edizioni del progetto «Europolis» e dell'importanza di portarlo avanti per dare ai giovani di etnia italiana, così diffusa in tutta la Romania, la possibilità di incontrarsi e conoscersi, di incontrare giovani di altre etnie e di conoscere insieme la storia e le tradizioni della minoranza italiana del nostro Paese, ma si è soffermata anche sulle opportunità che la terra romana ha offerto ad altre etnie nel corso della storia. La Madre Badessa di Voroneț, Gabriela Platon, invitata alla serata di festeggiamenti, si è rivolta ai ragazzi con grande affetto e ha dichiarato loro di avere fiducia nel fatto che, grazie alla loro passione, realizzeranno cose meravigliose per la società in cui vivono, proprio come hanno fatto i loro antenati. È seguito un gioco, proposto dalla signora Florentina Vlad, in cui i partecipanti hanno realizzato un braccialetto dell'amicizia, e un programma artistico che ha compreso l'ascolto di un brano di chitarra classica interpretato da Ștefan Lupu, danze tradizionali italiane con i giovani dell'Ensemble «Di Nuovo Insieme» e una canzone popolare romana interpretata da Denisa Tudoran. Sono stati rivisti i momenti emblematici e divertenti dei laboratori del campo e la Presidente, signora Ioana Grosaru, ha ricevuto un diploma scritto dai partecipanti, con i ringraziamenti per la dedizione e passione che dimostra nel promuovere l'identità della minoranza italiana in Romania.

La serata si è conclusa con un falò, attorno al quale i partecipanti hanno ballato e chiacchierato fino a tarda notte, la bella conclusione di un campo estremamente ricco che ha offerto ai partecipanti esperienze uniche e, si spera, ricordi indimenticabili e amicizie durature.

Cu „**Allegria**” în formarea tinerilor în spiritul interculturalității

Interculturalitatea implică înțelegerea, aprecierea și valorizarea culturii proprii la care se adaugă respectul bazat pe o informare autentică și pe construirea curiozității față de cultura etnică a celuilalt. Interculturalitatea este un proces ce se produce la intersecția dintre culturi, nefiind un scop în sine, dar poate deveni o finalitate atunci când sunt sesizate transformările nefirești sau comportamentele nefaste la acest nivel de intersectare a culturilor. Școala este principalul spațiu al învățării pluralității culturale prin prețuirea diversității, a notei distincte aduse de cultura fiecărui actor social participant.

Școala trebuie să formeze deprinderea prețuirii valorilor pluriculturale, nu există valori superioare și inferioare, ci există valori specifice care trebuie cântărite. În școală este necesară „modelarea” orgoliului etnic al majorității și întărirea încrederii în sine a minorității.

Dobrogea este un spațiu românesc al conviețuirii multietnice, cu valențe multiculturale ce s-au solidificat în timp într-un mozaic unic, al cărui liant sunt sentimentele de solidaritate, toleranță și înțelegere, dar și respect reciproc.

Județul Tulcea este locul în care se împletesc o multitudine de culturi populare care dau ochiului și stării de spirit o frumusețe aparte.

Populația majoritară care însuflețește zona de la poalele Țuțuiatului din Munții Măcinului este română, cea care a locuit aici dintotdeauna; la aceasta s-au adăugat de-a lungul timpului populații de etnie turcă, tătară, bulgară, greacă și italiană.

În comuna Greci se conturează, alături de români, comunitatea italienilor, cea mai compactă din țară.

L'interculturalità implica la comprensione, l'apprezzamento e la valorizzazione della propria cultura cui si aggiunge il rispetto basato su informazioni autentiche e sulla costruzione di un sincero interesse per la cultura etnica dell'altro. L'interculturalità è un processo che si produce all'incrocio di due culture, non fine a se stesso ma che può diventare una finalità quando osserviamo trasformazioni innaturali o comportamenti nefasti a livello di intersezione culturale. La scuola è lo spazio più importante in cui imparare la pluralità culturale apprezzando la diversità, l'elemento differente portato dalla cultura di ogni attore sociale partecipante.

„**CUNOSCÂNDU-I PE ALȚII,
MĂ CUNOSC MAI BINE ȘI PE MINE**”

«**CONOSCENDO GLI ALTRI, CONOSCO
MEGLIO ANCHE ME STESSO**»

La scuola deve formare l'abitudine ad apprezzare i valori multiculturali, non esistono valori superiori o inferiori ma valori specifici che è necessario soppesare.

Nella scuola è necessario «modellare» l'orgoglio etnico della maggioranza e rafforzare la fiducia in se stessa della minoranza.

La Dobrugia è uno spazio romeno di convivenza multietnica, con valenze multiculturali solidificatesi nel tempo in un unico mosaico in cui i sentimenti di solidarietà, tolleranza, comprensione e rispetto reciproco hanno funzionato da collante.

Il distretto di Tulcea è il luogo in cui si intreccia una moltitudine di culture popolari, capace di offrire agli occhi e allo spirito una singolare bellezza.

La popolazione maggioritaria che anima la zona ai piedi del picco Țuțuianu dei Monti Măcin è romena, e ha vissuto qui da sempre; a questa si sono aggiunte nel tempo anche popolazioni di etnia turca, tatară, bulgara, greca e italiana.

de
Prof. Aurelia
Lungu, Școala
Gimnazială Greci,
Tulcea

traduzione
Clara Mitola

foto
arhiva autoarei ·
archivio dell'autrice

Festivalul Minorităților,
Sulina, august 2011

Festival delle
Minoranze, Sulina,
agosto 2011

Festivalul Bărcilor
cu Vâsle, Tulcea,
septembrie 2011

Festival delle Barche a
Remi, Tulcea, settembre
2011

Din anul 1996, la nivelul școlii din comuna Greci, a luat ființă Ansamblul „Allegria”, format din elevi ce reprezintă familiile italienilor și românilor. Cu dragoste și pasiune, fiecare generație și-a însușit cunoștințe despre tradițiile și obiceiurile italienilor. În calitate de profesor coordonator al ansamblului în perioada 2008–2014, am reușit să dăm valoare cântecelor și dansurilor italiene cu sprijinul Asociației Italianilor din România – RO.AS.IT.

Activitatea culturală a ansamblului s-a concretizat de-a lungul anilor prin prezentarea unor programe artistice la diverse manifestări culturale. Generația 2010–2014, reprezentată de zece fete și cinci băieți, a readus cu fiecare reprezentare scenică bucuria de a trăi prin dans și cântec alături de alte minorități. Întreaga activitate a fost un succes prin care am promovat educația interculturală în respectarea diversității ei sub aspect etnic, cultural și religios.

Festivalul Filmului
Interetnic, Tulcea, iulie
2011

Festival del Film
Interetnico, Tulcea,
luglio 2011

Festitalia, București,
septembrie 2013

Festitalia, Bucarest,
septembrie 2013

Festivalul Internațional
Rodul Pământului,
Cumpăna, Constanța,
septembrie 2013

Festival Internazionale
Il Frutto della Terra,
Cumpăna, Constanța,
septembrie 2013

A Greci, accanto a quella romena, prende forma anche la comunità italiana, la più compatta del paese.

Dal 1996, in seno alle strutture scolastiche di Greci, è nato l'Ensemble «Allegria», composto da alunni che rappresentano famiglie italiane e romene. Con amore e passione, ogni generazione ha fatto propri gli usi e costumi italiani. In qualità di docente coordinatore dell'ensemble nel periodo 2008–2014, siamo riusciti a valorizzare i canti e le danze italiani con il sostegno dell'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT.

Nel corso degli anni, l'attività culturale dell'ensemble si è concretizzata nella presentazione di programmi artistici all'interno di diverse manifestazioni culturali. La generazione 2012–2014, composta da dieci ragazze e cinque ragazzi, in ogni rappresentazione scenica ha rinnovato la gioia di vivere attraverso il canto e il ballo accanto ad altre minoranze. L'intera attività è stato un successo attraverso cui abbiamo promosso l'educazione all'interculturalità nel rispetto della sua diversità in senso etnico, culturale e religioso.

Con «**Allegria**»
nella formazione dei
giovani allo spirito
dell'interculturalità

Stânga: Festivalul Interetnic Confluente, Iași, octombrie 2013.
Dreapta: Festivalul Internațional de Folclor, Muzici și Creații, București, iunie 2014

Sinistra: Festival Interetnico Confluenze, Iași, ottobre 2013.
Destra: Festival Internazionale di Folclore, Musiche e Creazioni, Bucarest, giugno 2014

Amintirile acestor activități au rămas întârșite în memoria copiilor de ieri și de fiecare dată povestesc cu drag despre „Allegrìa”... Anii au trecut, dar impresiile lor sunt un exemplu de formare a tinerilor în spiritul interculturalității. În prezent unii sunt studenți, alții absolvenți de facultate. Cu acordul lor, voi expune fotografiile însoțite de mesaje cu impresii despre „Allegrìa”.

I ricordi di queste attività sono rimasti impressi nella memoria dei bambini di ieri, che ogni volta parlano con affetto di «Allegrìa»... Gli anni sono passati ma le loro impressioni sono un esempio di formazione dei giovani allo spirito dell'interculturalità. Ad oggi, alcuni sono universitari, altri laureati. Con il loro permesso, mostrerò le fotografie e i messaggi con le loro impressioni su «Allegrìa».

GEORGIANA TĂRCATU

medic rezident la Institutul de Boli Cardiovasculare „Prof. Dr. George I.M. Georgescu”, Iași, absolventă a Universității de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa”, Iași

specializzanda presso l'Istituto di Malattie Cardiovascolari «Prof. Dr. George I.M. Georgescu», Iași, laureata alla Facoltà di Medicina e Farmacia «Grigore T. Popa», Iași

„Pentru mine «Allegrìa» a însemnat deschiderea de noi orizonturi, contribuind atât la dezvoltarea mea profesională, cât și personală. Spun profesională pentru că, prin intermediul Ansamblului «Allegrìa», am avut oportunitatea de a vizita orașul Iași pentru care pot spune că a fost dragoste la prima vedere, iar în ceea ce privește dezvoltarea mea personală a contribuit enorm la dezvoltarea aptitudinilor mele de comunicare și organizare.”

«Per me, “Allegrìa” ha significato l'apertura di nuovi orizzonti, contribuendo alla mia crescita professionale e personale. Dico professionale perché, grazie all'Ensemble “Allegrìa”, ho avuto l'opportunità di visitare la città di Iași, per la quale posso dire di aver avuto un colpo di fulmine, mentre a livello personale ha contribuito enormemente allo sviluppo delle mie capacità di comunicazione ed organizzazione.»

MARIA VOICU

studentă la Facultatea de Științe Economice, Constanța, specializarea Afaceri Internaționale

studentessa alla Facoltà di Scienze Economiche, Constanța, specializzazione in Affari Internazionali

„Deși eram copii, sfoși, făceam primii pași în lumea culturală, urcam astfel pe

«Sebbene fossimo bambini, timidi, facevamo i primi passi nel mondo della cultura e

scene mici și mari, televizate sau nu, alături de artiști mari. Am mers în orașe care ne-au oferit posibilitatea de a urca pe scene mari și am reușit să încântăm publicul prin dansurile și cântecele feerice, dar nu pot descrie emoțiile noastre. Așa păstrez în amintire acest proiect drag sufletului meu de copil, toate aceste experiențe care ne-au modelat frumos, completate minunat și de activitățile noastre ca și grup, prietenii formate și nerăbdarea cu care porneam în fiecare nouă aventură. Astfel, pe parcurs, sfiala s-a transformat în încredere, puritatea în maturitate, iar copiii ce erau la început și-au luat zborul pe scenele vieții de această dată. «Allegria», inițierea pe care am cules-o din zâmbete și aplauze. Mulțumim, RO.AS.IT. și doamnei Aurelia Lungu!»

ci esibivamo su palchi piccoli e grandi, trasmessi in televisione o no, accanto a grandi artisti. Abbiamo visitato città che ci hanno offerto la possibilità di salire su grandi palcoscenici, siamo riusciti a stregare il pubblico con balli e canti favolosi e non posso descrivere le nostre emozioni. Ricordo così quel progetto caro al mio cuore di bambina, tutte queste esperienze ci hanno modellato con grazia, completate alla perfezione anche dalle nostre attività come gruppo, dalle amicizie legate e dall'impazienza con cui partivamo ogni volta verso una nuova avventura. Così, man mano, la timidezza si è trasformata in fiducia, la purezza in maturità, e i bambini che eravamo hanno preso il volo, stavolta verso il palcoscenico della vita di ciascuno. «Allegria», l'iniziazione che ho raccolto tra sorrisi e applausi. Grazie alla RO.AS.IT. e alla signora Aurelia Lungu!»

LAURA MARIA VALS

studentă la Facultatea de Biotehnologie din cadrul Universității de Agricultură și Medicină Veterinară, București

„«Allegria» a fost o poveste frumoasă, în care am intrat la vârsta de 7 ani și am învățat primii pași de dans... M-am bucurat de fiecare dată când am urcat pe scenă și așteptam aplauzele publicului. Vreau să mulțumesc pe această cale Asociației Italianilor din România – RO.AS.IT. pentru contribuția adusă în formarea noastră ca mici artiști.”

studentessa alla Facoltà di Biotecnologie dell'Università di Agraria e Medicina Veterinaria, Bucarest

«Allegria» è stata una bella favola in cui sono entrata a 7 anni e ho mosso i miei primi passi di danza... Ero felice ogni volta che salivo sul palco e aspettavo gli applausi del pubblico. Voglio ringraziare in questa sede l'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT. per il contributo offerto alla nostra formazione come piccoli artisti.»

ANDREEA IRINA DINU

absolventă a Facultății de Biotehnologie, Constanța

„Despre «Allegria» pot spune că a fost o perioadă plină de voie bună și bucurie, în care am cunoscut foarte mulți oameni frumoși, am participat la multe concursuri și festivaluri și consider că ne-a făcut copilăria fericită.”

laureata alla Facoltà di Biotecnologie, Constanța

«Di «Allegria» posso dire sia stato un periodo pieno di buonumore e gioia, in cui ho conosciuto moltissime persone splendide, ho partecipato a molti concorsi e festival e che credo ci abbia regalato un'infanzia felice.»

ANA MARIA MIRICĂ

studentă la Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila”, București

„Cu «Allegria» am deschis o pagină către voie bună, prin cântec și dans. Îmi amintesc de emoțiile trăite pe scenă, începând cu repetițiile, apoi cu intensitatea maximă pe care o simțeam în fața publicului, dar aplauzele erau o bucurie pe care nu o pot descrie. Cea mai plăcută amintire a fost când am poposit în studioul TVR pentru emisiunea «Conviețuiri», unde am fost întâmpinați cu căldură și entuziasm de actorul Adrian Păduraru, care ne-a făcut o prezentare deosebită. O experiență unică!”

studentessa all'Università di Medicina e Farmacia «Carol Davila», Bucarest

«Con «Allegria» ho aperto la pagina del buonumore, attraverso il canto e la danza. Mi ricordo le emozioni vissute sul palco, a cominciare dalle prove, fino a raggiungere la massima intensità di fronte al

pubblico, ma gli applausi erano una gioia indescrivibile. Il ricordo più bello è della volta in cui siamo arrivati nello studio della TVR per il programma «Conviețuiri» (Convivenze), dove siamo stati accolti con affetto ed entusiasmo dall'attore Adrian Păduraru, che ci ha presentato in modo incredibile. Un'esperienza unica!»

LORENA DANIELA TRIFAN

profesor învățământ primar, Constanța, absolventă a Facultății de Geografie, FSNSA, Universitatea „Ovidius”, Constanța

„«Allegria» a fost o parte a copilăriei mele ce rămâne în amintire prin emoțiile din spatele fiecărui spectacol oferit publicului. Clipele de neuitat alături de persoanele dragi, dar și orele de repetiție așteptate de fiecare dată pentru a ne perfecționa erau emoționante, trăite la intensitate maximă. Fiecare se străduia cu ambiție să demonstreze cât de bun poate fi, unul emana bucuria, altul gingășia, o experiență pe care aș retrăi-o cu drag!”

maestra, Constanța, laureata alla Facoltà di Geografia, FSNSA, Università «Ovidius», Constanța

«“Allegria” è stata una parte dell'infanzia che rimarrà nei miei ricordi per le emozioni legate ad ogni spettacolo offerto al pubblico. Momenti indimenticabili accanto a persone care, ma anche le ore di prove, aspettate ogni volta per perfezionarci, erano emozionanti, vissute al massimo. Ognuno di noi ambiva a dimostrare quanto può essere bravo, uno emanava gioia, l'altro tenerezza, un'esperienza che rivivre con piacere!»

MARIA ALEXANDRA LAZĂR

absolventă a Facultății de Drept, București

„«Allegria» a însemnat pentru mine o poartă deschisă de petrecere a timpului liber într-un mod organizat. Totul a început în vara anului 2010, pe scena Căminului Cultural din comuna natală, Greci, când am

laureata alla Facoltà di Giurisprudenza, Bucarest

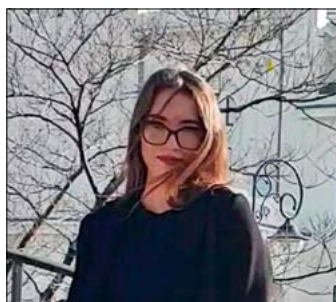
«“Allegria” per me è stata un'occasione per passare il tempo libero in modo organizzato. Tutto è iniziato nel 2012, sul palcoscenico della Casa della Cultura della mia cittadina natale, Greci, dove

învățat primii pași de dans împreună cu doamna profesoară Aurelia Lungu, alături de fiica sa, Ecaterina-Maria. Nu pot uita taberele organizate de RO.AS.IT. cu activități educative: dansuri, cântece, excursii, jocuri de creație. Participările la diferite evenimente culturale (festivaluri, concursuri, simpozioane, emisiuni de televiziune) au contribuit la formarea noastră ca artiști pe scenă. Am legat prietenii, ne-am bucurat de aplauzele admiratorilor, am învățat să ne stăpânim emoțiile, ni s-au înlăcrimat ochii de bucurie când am fost premiați... am trăit clipe de neuitat în acest ansamblu!”

ho imparato i primi passi di danza con la prof.ssa Aurelia Lungu, insieme a sua figlia, Ecaterina-Maria. Non dimenticherò mai i campi estivi organizzati dalla RO.AS.IT., con le loro attività educative: balli, canti, escursioni, giochi creativi. Le partecipazioni a diversi eventi culturali (festival, concorsi, simposi, programmi televisivi) hanno contribuito alla nostra formazione come artisti sul palcoscenico. Abbiamo stretto amicizie, ci siamo goduti gli applausi degli ammiratori, abbiamo imparato a dominare le emozioni, ci sono venute le lacrime agli occhi quando siamo stati premiati... abbiamo vissuto momenti indimenticabili in questo ensemble!»

ANDREEA MARIA ȚIULEANU

studentă la Facultatea de Drept,
București

studentessa alla Facoltà di
Giurisprudenza, Bucarest

„Mărturisesc faptul că deseori îmi curg prin memorie amintiri din sânul ansamblului «Allegria». Îmi amintesc cu drag entuziasmul dinaintea spectacolelor, emoțiile primului pas făcut pe scenă, bucuria și înflăcărea dansului, sunetul aplauzelor, dar și orele de muncă din cadrul repetițiilor pe care le făceam împreună să pară ușoare ca un fulg, prin simpla energie a noastră. Membrilor actualului Ansamblu «Allegria» le urez succes și să obțină aceleași performanțe!”

«Ammetto mi vengono spesso in mente ricordi legati all'ensemble «Allegria». Ricordo con affetto l'entusiasmo prima degli spettacoli, le emozioni del primo passo fatto in scena, la gioia e l'ardore della danza, il suono degli applausi, insieme anche alle ore di lavoro durante le prove, che fatte insieme sembravano leggere come una piuma, semplicemente grazie alla nostra energia. Ai membri dell'attuale Ensemble «Allegria» auguro successo e di ottenere le stesse prestazioni!»

RO.AS.IT. la încă o ediție ProEtnica

Tinerii noștri dansatori din Ansamblul „Di Nuovo Insieme” au reprezentat încă o dată la înălțime Asociația Italienilor din România – RO.AS.IT. la Festivalul ProEtnica de la Sighișoara, a cărui ediție jubiliară, cea de-a XX-a, a avut loc între 29 august și 1 septembrie 2024. Timp de cinci zile, reprezentanții minorităților etnice din țară și-au manifestat valorile culturale proprii prin cântece, dansuri, filme, expoziții, lansări de carte. Pe scena din Piața medievală a Cetății Sighișoara, Ansamblul „Di Nuovo Insieme” a încântat publicul, care a aplaudat din suflet, cu spectaculoasa sa evoluție ce a cuprins dansuri italiene, dar și românești, subliniind ideea de interculturalitate și îngemănare a popoului italian cu cel român.

I giovani ballerini dell'Ensemble «Di Nuovo Insieme» hanno rappresentato ancora una volta ad altissimo livello l'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT. al Festival ProEtnica di Sighișoara, la cui edizione giubilare, la XX, si è tenuta tra il 29 agosto e l'1 settembre 2024. Per cinque giorni, i rappresentanti delle minoranze etniche del nostro Paese hanno espresso i propri valori culturali attraverso canti, danze, film, mostre, presentazioni di libri. Sul palco della Piazza medievale del Fortino di Sighișoara, l'Ensemble «Di Nuovo Insieme» ha incantato il pubblico, che ha applaudito di cuore, con la sua spettacolare esibizione composta da danze sia italiane che romene, a sottolineare l'idea di interculturalità e congiungimento del popolo italiano con quello romeno.

de
Olivia Simion

traduzione
Clara Mitola

foto
RO.AS.IT.

RO.AS.IT. a una nuova edizione ProEtnica

IULIE-SEPTEMBRIE

Pe urmele constructorilor și arhitecților italieni.

2
partea a doua
seconda parte

Despre meseriași și specialiști ai zidurilor

de
Sebastian Simion,
Alin Mezaroba

traduzione
Clara Mitola

LA PAS PRIN BUCUREȘTI

Continuăm demersul început în numărul anterior al revistei cu alți arhitecți italieni care și-au lăsat amprenta în capitala României.

Unul dintre aceștia, stabilit în București, Enzo Canella, a locuit pe strada Dionisie, nr. 65, paralelă cu Pitar Moș. Canella este arhitectul Casei d'Italia din Târgoviște și al celebrului Muzeu de Artă Veche Apuseană „Ing. Dumitru Minovici” din București, realizat, între 1940-1942, în stilul Tudor, englezesc, cu ajutorul antreprenorului Dino Toffollo. Tot pe strada Dionisie, la nr. 46, găsim Casa Librecht-Filipescu (Casa Universitarilor), construită între anii 1860-1865, de către arhitectul Luigi Ludovic Lipizer,

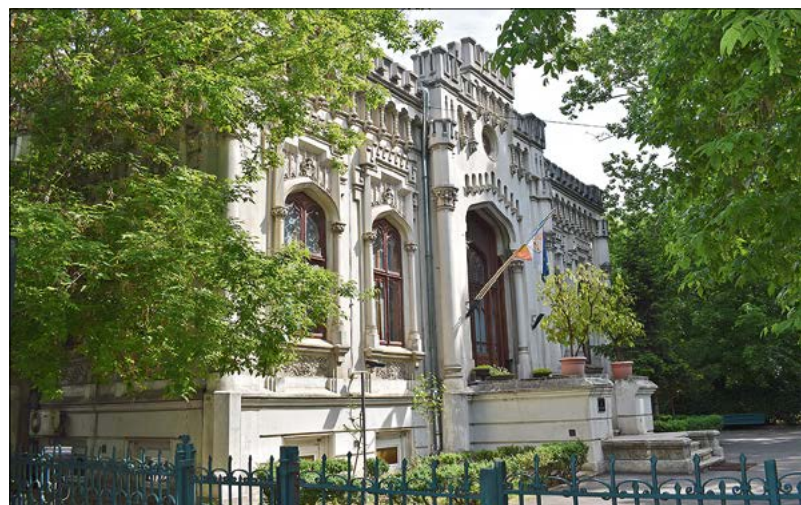

foto: DOLAS.IT

Casa Universitarilor

Casa degli Universitari

Enzo Canella, planul
Casei d'Italia, Târgoviște

Enzo Canella, proiecto
di Casa d'Italia,
Târgoviște

foto: dindimediaco

A SPASSO PER BUCAREST

Continuiamo il percorso iniziato nel precedente numero della rivista, con altri architetti italiani che hanno lasciato la propria impronta nella capitale della Romania.

Uno di loro, stabilitosi a Bucarest, Enzo Canella, ha abitato su strada Dionisie, n. 65, parallela a strada Pitar Moș. Canella è l'architetto della Casa d'Italia di Târgoviște e del celebre Museo di Antica Arte Occidentale «Ing. Dumitru Minovici» di Bucarest, realizzato tra il 1940 e il 1942 in stile Tudor, inglese, con l'aiuto dell'imprenditore Dino Toffollo. Sempre su strada Dionisie, n. 46, troviamo Casa Librecht-Filipescu (Casa degli Universitari), costruita tra il 1860 e il 1865 dall'architetto Luigi Ludovic Lipizer, italiano nato a Trieste, all'epoca appartenente all'Impero Austro-Ungarico. Appartiene a lui anche il progetto della Cattedrale di «San Spiridione Nuovo», insieme a Xavier Villacrosse.

Qualche numero più giù, sulla stessa strada Dionisie, al n. 61, c'era la sede dell'imprenditore e fabbricante di mattoni Maximilian Tonolla. Nel 1906, Tonolla possedeva un grande mattonificio ai margini della città, nel Campo di Colentina, sobborgo Dichiu, partendo dall'antica circonvallazione – Viale Ștefan cel Mare. Il mattonificio Tonolla è stato fondato nel 1865 ed era posizionato nell'attuale Parco del Circo di Bucarest dove, a causa dell'estrazione dell'argilla necessaria alla fabbricazione dei mattoni, si è formata la grande fossa che oggi forma il Lago del Circo. Come curiosità, grazie alla *Revista Automobilă* (*Rivista Automobile*) del luglio 1909, scopriamo che

Sulle tracce di costruttori e architetti **italiani**. Su operai e specialisti delle costruzioni

italian născut în Trieste, parte pe vremea aceea din Imperiul Austro-Ungar. Tot el este cel care face planurile Catedralei „Sfântul Spiridon Nou”, împreună cu Xavier Villacrosse.

La câteva numere mai încolo, pe aceeași stradă Dionisie, la numărul 61, își avea sediul antreprenorul și fabricantul de cărămidă Maximilian Tonolla. În 1906, Tonolla avea o mare fabrică de cărămizi, la marginea orașului, în Câmpul Colentinei, suburbia Dichiului, după vechea centură – Șos. Ștefan cel Mare. Fabrica de cărămidă Tonolla a fost fondată în 1865 și era amplasată pe actualul Parc al Circului din București, iar, în urma extragerii argilei necesare la fabricarea cărămizilor, a luat naștere groapa în care se află azi Lacul Circului. Din *Revista Automobilă*, iulie 1909, aflăm, ca o curiozitate, că Tonolla deținea unul dintre puținele automobile din București (în acel an erau 169). Tonolla Senior a murit la 31 iulie 1885, fiind îngropat la Cimitirul Bellu Catolic, activitatea sa fiind continuată de către fiul său, Maximilian Tonolla Junior. Din *Monitorul Oficial al României*, din data de 8 mai 1891, aflăm că fiica lui Max Tonolla, Crescentia, urmând să se căsătorească, dorea să folosească drept dotă moștenirea care considera că i se cuvine de la părinți, printre care: imobilul situat în strada Dionisie nr. 61, imobilul situat în strada Dionisie nr. 57, imobilul situat în strada Dionisie nr. 86; locul viran situat în calea Dorobanților, lângă „curtea de compturi”, imobilul situat în strada Regal nr. 6 și, în cele din urmă, fabrica de cărămidă. Lângă actuala clădire a Academiei de

foto: BisericaSpiridonului

Biserica „Sf. Spiridon”,
1904

Chiesa di «San
Spiridione», 1904

Tonolla detenesse una delle poche automobili di Bucarest (in quell'anno ce n'erano 169). Tonolla Senior è morto il 31 luglio del 1885, sepolto nel Cimitero Cattolico Bellu, e la sua attività è stata portata avanti dal figlio, Maximilian Tonolla Junior. La *Gazzetta Ufficiale della Romania*, pubblicata l'8 maggio 1891, ci informa che la figlia di Max Tonolla, Crescentia, in procinto di sposarsi, desiderasse usare come dote l'eredità dei genitori che riteneva le spettasse, composta tra le altre dall'immobile situato su strada Dionisie n. 61, l'immobile situato su strada Dionisie n. 57, l'immobile situato su strada Dionisie n. 86, il

FABRICA SISTEMATICĂ de CĂRĂMIZI și ȚIGLE
CARIERE DE NISIP și PIETRIS
MAXIMILIAN TONOLLA

Medalia de Aur cu Diploma de Onoare Expoziția din 1906

BUCUREȘTI
Șoseaua Ștefan-Cel-Mare
TELEFON 18/95

Concursul General
Anual
29 August 1894
MEDALIA DE ARGINT

PRODUSELE FABRICEI:

<p>CĂRĂMIZI PRESATE</p> <ul style="list-style-type: none"> obișnute groase pentru zidărie 6 cm speciale aparente 7½ cm p. față „ „ 6 cm pentru coșuri „ „ 6 cm p. pavaj „ de 4 cm p. pardoseli în pod „ toșite pentru cornișe „ găurite p. zidărie ușoară <p>CĂRĂMIZI DE MÂNĂ</p> <ul style="list-style-type: none"> obișnute groase pentru zidărie 4 cm „ sobe „ 2 cm „ „ 	<p>CĂRĂMIZI</p> <ul style="list-style-type: none"> rotunde pentru colosne „ diametru 20-45 cm. „ radiale p. pașari, diam. 100-150 cm. „ octogonale pentru coșuri <p>Diverse cărămizi ornamentale</p> <p>ȚIGLE PENTRU ACOPERIȘ</p> <ul style="list-style-type: none"> format solii mari și mici „ dublu sghiab „ pentru coame (muchi) <p>TUBURI PENTRU DRENAJ</p>
---	---

NISIP diverse calități, fin și obișnuit
PIETRIS pentru brici, grădini, mozaic, etc.

MARE DEPOZIT DE VAR ALB STINS

Transportat în chesoane speciale de 1 metru și 2 metri cubi.

VAR HYDRAULIC prima calitate. — CIMENT din toate fabricile
Luate de la fabrică în fabrică pentru transport pe C. F. R.

REPREZENTANȚI GENERALI PENTRU ROMÂNIA AL FIRMEI
ALPHONS GUSTODIS DIN VIENNA

Specialitate în construcții și reparări de coșuri (cămine), ziduri refractare și în beton, cuptoare și instalații tehnice, etc.

— REFERINȚE LA CERERE. —

foto: Enciclopedia

Cărămidă Tonolla

Mattone Tonolla

terreno edificabile situat su Via Dorobanților, accanto alla Corte dei Conti, l'immobile situato su strada Regal n. 6 e, infine, il mattonificio. Accanto all'attuale palazzo dell'Accademia di Studi Economici, su Via Dorobanților n. 16, su quel terreno edificabile, menzionato nell'eredità riportata dalla *Gazzetta Ufficiale* nel 1891, scopriamo che Maximilian Tonolla Jr. avesse avviato la costruzione di una casa. La casa esiste ancora oggi e può essere vista senza difficoltà, visto che condivide la recinzione esterna con quella

Studii Economice, pe Calea Dorobanților nr. 16, pe acel teren viran, menționat în moștenirea din *Monitorul Oficial al României*, din 1891, aflăm că Maximilian Tonolla Jr. a început construcția unei case. Casa există și azi și poate fi văzută, fiind gard în gard cu actualul British Council. Este fascinant cum, pe lângă arhitectura minunată, istoria și poveștile se leagă într-un rezultat captivant.

Tot pe Calea Dorobanți, la nr. 57-61, găsim o clădire a inginerului Giovanni Antonio Cesare Luigi Fantoli, născut la Pallanza, la 20 iunie 1868. Acesta a mai lucrat și pe strada Polonă, la nr. 6. Între 1893-1894, proaspăt absolvent al Politehnicii din Torino, a fost angajat de Căile Ferate Române, dar a lucrat și pentru alte instituții publice. El a venit în România, după ce, în 1889, la Pallanza, îl cunoaște pe regele Carol I al României. Cesare Fantoli era recunoscut la începutul secolului al XX-lea ca unul dintre cei mai importanți antreprenori de construcții din București. Lucrează des împreună cu Mario Stoppa. Ca fapt divers, Cesare Fantoli, în 1908, s-a asociat cu Gheorghe Crețianu, pentru a aduce în România automobile de la Fabbrica Italiana Automobili di Torino (FIAT).

La nr. 152/230, pe Calea Dorobanți, găsim sediul profesional al arhitectului Ludovic Zumino, născut în 25 iunie 1885 în Sinaia. Despre el aflăm că, între anii 1938-1945, a fost arhitect șef al Ministerului Agriculturii și Domeniilor.

Mergând agale, la pas, ne îndreptăm atenția către monumentul Arcul de Triumf, poarta din nordul capitalei. În București au mai fost ridicate și alte arce de triumf, cu existență temporară, în

dell'attuale British Council. È affascinante il modo in cui, accanto alla splendida architettura, la storia e i racconti si intrecciano in un risultato accattivante.

Sempre su Via Dorobanților, al n. 57-61, troviamo un palazzo dell'ingegnere Giovanni Antonio Cesare Luigi Fantoli, nato a Pallanza il 20 giugno 1868. Lo stesso ha lavorato anche su strada Polona, al n. 6. Tra il 1893 e il 1894, appena laureatosi presso il Politecnico di Torino, è stato assunto dalle Ferrovie Romene ma ha lavorato anche per altre istituzioni pubbliche. È arrivato in Romania dopo aver conosciuto re Carol I di Romania, a Pallanza nel 1889. All'inizio del XX secolo, Cesare Fantoli era conosciuto come uno dei maggiori imprenditori edili di Bucarest. Lavora spesso insieme a Mario Stoppa. Un dettaglio su Cesare Fantoli è che, nel 1908, l'uomo si sia associato con Gheorghe Crețianu per importare in Romania le automobili della Fabbrica Italiana Automobili di Torino (FIAT).

Al numero 152/230 di Via Dorobanților troviamo lo studio dell'architetto Ludovic Zumino, nato il 25 giugno 1885 a Sinaia. Di lui scopriamo che, tra il 1938 e il 1945, sia stato capo architetto presso il Ministero dell'Agricoltura e dei Domini.

Proseguendo con calma, a piedi, concentriamo la nostra attenzione sul monumento dell'Arco di Trionfo, ingresso nordico della capitale. A Bucarest sono stati costruiti anche altri archi di trionfo, dall'esistenza temporanea, nel 1848, 1859, 1878, 1906 e 1918, ma dopo la Prima Guerra Mondiale si è deciso di costruirne uno di carattere permanente. Così, l'impresa «Clemente Santalena» si è occupata della costruzione in

Detaliu Casa Tonolla,
Dorobanți nr. 16

Particolare Casa
Tonolla, Dorobanți n. 16

1848, 1859, 1878, 1906 și 1918, dar după Primul Război Mondial s-a luat decizia construirii unui monument cu caracter permanent. Astfel, antrepriza „Clemente Santalena” s-a ocupat de lucrările în piatră ale noului Arc de Triumf din București, construcție începută în 1922 și finalizată în 1936, sub arhitectul Petre Antonescu. Este de menționat și faptul că firmele italienilor au avut contracte de întreținere și reparație ale clădirilor Casei Regale. La ridicarea statuii Regelui Carol I, așezată în Piața Palatului Regal de la București, soclul de granit a fost tot opera lui Clemente Santalena. În *Monitorul Oficial al Regatului României* din data de 10 martie 1943 găsim reclama: „Întreprinderile Clemente Santalena, Fabrică pentru construcțiuni, piatră și marmoră, București 2, str. Niculcea nr. 74 colț cu b-dul Colonel Mihail Ghica nr. 79.” La cimitirul Ghencea Militar, chiar înainte de Cimitirul Militar Italian, antrepriza „Clemente Santalena”, în noiembrie 1943, se oferea să execute patru postamente, montate pe turlele laterale ale mausoleelor, pentru vulturii de bronz care urmau a fi montați la acestea. Postamentele vulturilor au fost executate din piatră de Deva, iar ornamentele de bronz de la cele două obiective au fost montate în noiembrie 1944. Trecând la cele veșnice, Antonio Clemente Santalena a fost înmormântat în Cimitirul Bellu Catholic. Mormântul lui Santalena este păzit și azi de un inger sculptat, ca un ultim omagiu al măiestriei sculpturii în marmură.

Tot în centrul actual al Bucureștilor un alt arhitect italian a construit case care se pot admira și astăzi și care pot inspira viitorii constructori în stilul frumos de altădată. Născut în 12 septembrie 1895 în București, Emil Peternelli, fiul desenatorului italian cu același nume și al Rozei, a absolvit Academia de Arhitectură din București în 1926. Înainte fusese desenator în cadrul armatei române în Primul Război Mondial. Din actele vremii aflăm că Peternelli a construit mai multe case pe strada Lănăriei, primele case sociale din București, apoi o vilă pe strada Transilvaniei nr. 8, în 1912 – care se află foarte aproape de sediul actual al Asociației Italienilor din România – RO.AS.IT. din Popa Tatu – și, tot în același an, a construit vila din strada Dumbrava Roșie nr. 1, vilă care astăzi găzduiește Ambasada Regatului Iordaniei. Acest constructor talentat a construit în 1926 și biserica ortodoxă „Adormirea Maicii Domnului”, din satul Dealu Frumos, comuna Pietroșița, județul Dâmbovița.

Și despre acest talentat arhitect și constructor italian, ca și despre alții, din păcate, informațiile sunt limitate, pentru că s-au pierdut în negura timpului.

pietra del nuovo Arco di Trionfo di Bucarest, opera inițiată în 1922 și terminată în 1936, sotto la guida dell'architetto Petre Antonescu. È necessario anche menzionare come le aziende italiane abbiano avuto contratti di manutenzione e riparazione anche dei palazzi appartenenti alla Casa Reale. Anche nel caso della statua di Re Carol I, eretta nella Piazza del Palazzo Reale di Bucarest, il piedistallo di granito è opera di Clemente Santalena. Nella *Gazzetta Ufficiale del Regno di Romania* del 10 marzo 1943 troviamo la pubblicità: «Imprese Clemente Santalena, Fabbrica per costruzioni, pietra e marmo, Bucarest 2, strada Niculcea n. 74, angolo con boulevard Colonel Mihai Ghica n. 79». Presso il cimitero Militare di Ghencea, giusto prima del Cimitero Militare Italiano, l'impresa «Clemente Santalena», nel novembre del 1943, si offre di realizzare quattro postazioni, montate sulle torrette laterali dei mausolei, per le aquile di bronzo che sarebbero state successivamente montate su di esse. I piedistalli delle aquile sono stati creati in pietra di Deva, e gli ornamenti di bronzo delle due strutture sono stati montati nel novembre del 1944. Passando a fatti meno terreni, Antonio Clemente Santalena è stato seppellito nel Cimitero Cattolico Bellu. La tomba di Santalena è custodita ancora oggi da un angelo scolpito, come ultimo omaggio alla maestria della scultura in marmo.

Sempre nell'odierno centro di Bucarest, un altro architetto italiano ha costruito case che è ancora possibile ammirare e che possono essere d'ispirazione per chi in futuro vorrà costruire nell'affascinante stile di una volta. Nato il 12 settembre del 1895 a Bucarest, Emil Peternelli, il figlio di un disegnatore italiano con lo stesso nome e di Roza, ha terminato l'Accademia di Architettura di Bucarest nel 1926. In precedenza era stato disegnatore dell'esercito romeno durante la Prima Guerra Mondiale. Dai documenti dell'epoca scopriamo che Peternelli ha costruito molte case su strada Lănăriei, le prime case sociali di Bucarest, poi una villa al n. 8 di strada Transilvaniei nel 1912 – vicinissima all'odierna sede dell'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT. di strada Papa Tatu – e, sempre nello stesso anno, un'altra villa su strada Dumbrava Roșie n. 1, villa che oggi ospita l'Ambasciata del Regno di Giordania. Questo costruttore di talento ha edificato nel 1926 anche la chiesa ortodossa della «Dormizione della Vergine» nel paese Dealu Frumos, comune di Pietroșița, distretto Dâmbovița.

Ma su questo ingegnoso architetto e costruttore italiano, come anche sugli altri, disponiamo purtroppo di informazioni limitate, poiché perdate nei meandri del tempo.

foto: wikipedia.org / Petrii Miria

Monumentul funerar
Clemente Santalena,
Cimitirul Bellu Catholic

Monumento funebre di
Clemente Santalena,
Cimitero Cattolico di
Bellu

Impulsul irezistibil de a traduce poezie

Interviu cu
Dana Barangea

interviu realizat și
tradus în italiană
de · intervista
realizzata e tradotta
in italiano da
Clara Mitola

Așa cum am anticipat în numărul trecut al „Dialogurilor literare”, și ca aprofundare a articolului despre antologia *Il suono dell'ombra / Sunetul umbrei* de Alda Merini, am adresat câteva întrebări Danei Barangea, curatoare și traducătoare a operei, pentru a afla mai multe despre relația sa cu traducerea literară și de poezie din limba italiană.

Come anticipato nello scorso numero di «Dialoghi letterari», e come approfondimento all'articolo sull'antologia *Il suono dell'ombra / Sunetul umbrei* di Alda Merini, abbiamo posto alcune domande a Dana Barangea, curatrice e traduttrice dell'opera, per sapere qualcosa in più sul suo rapporto con la traduzione letteraria e poetica dalla lingua italiana.

Filolog ca formare, specializată în limba rusă și italiană, cu un master în cultura slavă și altul în studii religioase, ești în prezent o prolifică traducătoare literară. Cum te-a condus formarea ta academică multifacetată către traducerea de poezie?

Filologa di formazione, specializzata in lingua russa e italiana, con un master in cultura slava e un altro in studi religiosi, sei attualmente una prolifica traduttrice letteraria. In che modo la tua sfaccettata formazione accademica ti ha condotto alla traduzione poetica?

Îți mulțumesc pentru descrierea (prea) generoasă. E adevărat, parcursul studiilor mele se deschide spre multe direcții, totuși poezia, fiindu-mi profund congenială, le strânge pe toate mănunchi. Din spațiul slav m-au captivat mai cu seamă poezia Marinei Țvetaieva, a Annei Ahmatova, a lui Pasternak sau Brodski. În ce privește zona poeziei italiene moderne și contemporane, printre preferații mei se numără Campana, Pasolini, Alda Merini, Amelia Rosselli, Giovanna Sicari, Milo De Angelis. Pe de altă parte, mă fascinează și epocile mai îndepărtate. Fiindcă ai amintit de masteratul de studii religioase, lucrurile pe care le-am studiat aici m-au ajutat să pătrund

foto: arhiva personală - arhivă personală Dana Barangea

Ti ringrazio per la descrizione (troppo) generosa. È vero, il mio percorso di studi si apre in molte direzioni ma la poesia, profondamente congeniale alla mia natura, le tiene tutte insieme. Nello spazio slavo ad attrarmi particolarmente sono state le poesie di Marina Cvetaeva, Anna Achmatova, Pasternak e Brodskij. Quanto alla zona della poesia italiana moderna e contemporanea, tra i miei preferiti ci sono anche Campana, Pasolini, Alda Merini, Amelia Rosselli, Giovanna Sicari, Milo De Angelis. D'altra parte, sono sensibile al fascino delle epoche remote. Dal momento che hai citato il master in studi religiosi, gli argomenti studiati in quell'ambito

dialoguri
literare

în complexitatea eșafodajului teologic și filosofic al poeziei lui Dante – poet pe care am continuat să-l aprofundez la doctorat.

În ce privește traducerea de poezie, pentru mine activitatea asta e un proces pe cât de misterios, pe atât de natural. Ori de câte ori sunt cucerită de un poem scris într-una din limbile pe care le cunosc bine (italiana mai cu seamă), mintea mea începe să lucreze instantaneu metamorfoza textului original

în ceea ce aș putea numi „corpul” lui nou, pe care să îl dobândească în limba română. Traducerea de poezie îmi vine dintr-un soi de instinct, de impuls căruia nu-i pot rezista, apoi devine deprindere, o plăcută și uneori anevoioasă rutină zilnică. Devine bucurie, îndrăgostire, disciplină, echilibru. Probabil că toate studiile amintite mai sus au contribuit, în timp, la cultivarea sensibilității și propensiunii

mele pentru poezie și pentru traducerea de poezie.

În ultimii ani, numele tău l-a însoțit pe cel al unor importanți poeți italieni, apăruiți, după o lungă așteptare, și în limba română. Mă gândesc în primul rând la Pier Paolo Pasolini, până la Alda Merini, trecând prin Milo De Angelis. Care este relația ta cu poezia italiană, acest subiect care pare să te fi cucerit profund?

Apropierea mea de poezia italiană își are rădăcinile în legăturile pe care le-am strâns, de-a lungul peregrinărilor mele sub soarele Italiei, cu câțiva oameni pe care îi prețuiesc. Lor le datorez, încă din anii studenției, întâlnirea mea cu Pasolini, De Angelis și Merini. Legătura mea cu lirica italiană se hrănește oarecum din nostalgia acelor ani, nefiind neapărat rezultatul unui studiu extraordinar de disciplinat (exceptând examenele de literatură susținute în timpul facultății). Însă, în timp, sigur că această legătură a crescut, s-a ramificat și a devenit, cumva, un lucru de sine stătător. Astăzi citesc poezie italiană și din obișnuință sau din simplă curiozitate.

Nu există niciun dubiu că Alda Merini este o mare voce a poeziei și, în general, a culturii italiene, dar care sunt

mi hanno aiutata a penetrare nella complessità dell'impalcatura teologica e filosofica della poesia di Dante – poeta che ho continuato ad approfondire durante il dottorato.

In merito alla traduzione poetica, per me quest'attività è un processo tanto misterioso quanto naturale. Ogni volta che una poesia scritta in una delle lingue che conosco meglio (soprattutto l'italiano) mi conquista, la mia mente inizia istantaneamente a praticare la metamorfosi del testo originale in ciò che potrei chiamare il suo nuovo «corpo», che prende forma in lingua romena. La traduzione poetica emerge in me come una sorta di istinto, di impulso irresistibile, poi diventa abitudine, una piacevole e alle volte pesante pratica quotidiana. Diventa gioia, innamoramento, disciplina, equilibrio. È probabile che tutti gli studi summenzionati abbiano contribuito nel tempo a coltivare una mia sensibilità e propensione per la poesia e per la traduzione poetica.

Negli ultimi anni, il tuo nome ha accompagnato quello di importanti poeti italiani, apparsi dopo lunga attesa anche in lingua romena. Penso innanzitutto a Pier Paolo Pasolini, fino ad Alda Merini, passando per Milo De Angelis. Qual è il tuo rapporto con la poesia italiana, questa materia che sembra averti conquistata profondamente?

La mia vicinanza alla poesia italiana affonda le radici nei legami che ho stretto, durante i miei pellegrinaggi sotto il sole italiano, con alcune persone che stimo. A loro devo, fin da quando ero studentessa, il mio incontro con Pasolini, De Angelis e Merini. Il mio legame con la lirica italiana si nutre in un certo modo della nostalgia per quegli anni, più che essere necessariamente il risultato di uno studio straordinariamente disciplinato (ad eccezione degli esami di letteratura sostenuti ai tempi dell'università). Eppure, nel tempo, questo legame è senza dubbio cresciuto, si è ramificato ed è diventato, in un certo modo, qualcosa di indipendente. Oggi leggo poesia italiana anche per abitudine o per pura curiosità.

Non c'è dubbio che Alda Merini sia una grande voce della poesia e più generalmente della cultura italiana ma quali sono i motivi e le risonanze che ti hanno avvicinata ai suoi testi e che ti hanno sostenuta durante il duro lavoro che comporta la traduzione di un'intera antologia poetica?

motivele și rezonanțele care te-au apropiat de textele ei și care te-au susținut în munca grea pe care o implică traducerea unei întregi antologii de poezie?

Povestea întâlnirii mele cu poezia Aldei Merini a început acum aproape treisprezece ani, când, într-un oraș din sudul Italiei inundat de lumină și de mare, un bun prieten mi-a dăruit un volumaș de poeme cu o copertă albă, pe care se profila silueta delicată a unui mac roșu: adică fragilitate și totodată viață, vigoare – m-a captivat contrastul ăsta încă de la început și continuă să mă fascineze și acum. Cred că e una dintre mărcile distinctive ale poeziei Aldei, o constantă a liricii ei, dar și a personalității ei. Cărticica aveam să o port cu mine, în geantă, vreme de un an, și să o deschid când și când, în momentele mele libere. Atunci cred că mi-a încolțit în minte ideea de a traduce poemele din acest volum. Și asta am și făcut. Apoi mi-am cumpărat ediția cea mai completă a operei sale poetice, cea îngrijită de Ambrogio Borsani, o ediție la care am tot revenit de-a lungul timpului, selectând texte care mi-au plăcut și traducându-le, mai în joacă, mai în serios. Până când, acum doi ani, a venit mult așteptata propunere de publicare, din partea cunoscutei italianiste Smaranda Elian, coordonatoarea colecției *Biblioteca italiana* a editurii Humanitas. Firește că nu mi-am încăput în piele de bucurie. Am luat de-a fir a păr consistenta antologie italiană a lui Borsani, care depășește 1 000 de pagini, și am alcătuit propria mea antologie, mai restrânsă, căutând textele cele mai valoroase și reprezentative și încercând totodată să ilustrez întregul parcurs creator al poetei. Așa a luat naștere volumul *Il suono dell'ombra / Sunetul umbrei*. O „naștere” care este rodul unei „conviețuiri” îndelungate cu această poetă și cu poezia ei de care mă leagă un sentiment profund de prietenie și de tandrețe.

Care autor, dintre cei pe care i-ai tradus, te-a fascinat cel mai mult? Și care te-a pus cel mai mult în dificultate?

Aș zice că Pasolini în ambele cazuri. Fiindcă personalitatea lui complexă, contradictorie, magmatică se reflectă perfect în tot ce a scris. Și a scris enorm. Ca să putem alcătui antologia de poezie apărută la Tracus Arte la finalul lui 2022, Smaranda Elian și cu mine a trebuit să străbatem cu minuțiozitate cele două tomuri ale ediției de referință de la Mondadori, însumând peste 3 000 de

La storia del mio incontro con la poesia di Alda Merini è iniziata quasi tredici anni fa, quando, in una città del sud dell'Italia inondata di luce e mare, un buon amico mi ha regalato un volumetto di poemi con la copertina bianca, su cui si profilava la sagoma delicata di un papavero rosso: vale a dire fragilità e allo stesso tempo vita, vigore – mi ha affascinata questo contrasto fin dall'inizio e continua ad affascinarci ancora oggi. Credo sia uno dei tratti distintivi della poesia di Alda, una sua costante lirica, ma anche della sua personalità. Avrei portato quel piccolo libro con me, in borsa, per un anno e l'avrei aperto di tanto in tanto, nei miei momenti liberi. Credo che in quel periodo sia germogliata in me l'idea di tradurre i poemi contenuti in quel volume. E l'ho fatto. Poi ho comprato l'edizione completa delle sue poesie, quella curata da Ambrogio Borsani, un'edizione con cui mi sono costantemente confrontata nel tempo, selezionando testi che mi piacevano e che traducevo, un po' per gioco, un po' sul serio. Fino a quando, due anni fa, è arrivata la tanto attesa proposta di pubblicazione da parte della nota italianista Smaranda Bratu Elian, coordinatrice della collana *Biblioteca italiana* della casa editrice Humanitas. Naturalmente, non stavo più nella pelle dalla gioia. Ho percorso nei minimi dettagli l'antologia italiana di Borsani, che supera le 1 000 pagine, e ho creato la mia personale antologia, meno vasta, cercando i testi migliori e più rappresentativi e allo stesso tempo con l'intenzione di illustrare l'intero percorso creativo della poetessa. Così è nato il volume *Il suono dell'ombra / Sunetul umbrei*. Una «nascita» frutto di una lunga «convivenza» con questa poetessa e con la sua poesia, a cui mi lega un sentimento di profonda amicizia e tenerezza.

L'irresistibile impulso del tradurre poesia

Intervista con Dana Barangea

dialoguri
literare

pagini de versuri. Citindu-i opera poetică în întregime și traducând o părticică infimă din ea, am avut sentimentul distinct că am în față un poet răscolitor, uriaș, inepuizabil. Un poet cu care, după ce am încheiat traducerea și am predat-o editurii, aș fi vrut să am răgaz „să mai stau”. Mărturisesc că Pasolini mi-a rămas, în fond, o enigmă.

În ce privește traducerea, cred că tot Pasolini mi-a dat mai mult de furcă. Au fost unele poezii cu rimă mai solicitante, altele scrise în dialect friulan, iar apoi au fost textele încărcate de mărturii și amănunte biografice, după care a trebuit să scotcesc prin tot felul de surse, pentru a înțelege ce anume traduc. Așadar, la Pasolini, traducerea propriu-zisă a fost însoțită, mai mult decât la ceilalți poeți pe care i-am tradus, de o muncă semnificativă de documentare.

Care este relația ta cu Italia și ce lecturi ai recomanda cuiva pentru a se apropia de Italia așa cum o vezi tu?

Pentru mine Italia este o realitate deopotrivă văzută și visată, un fel de al doilea „acasă” de care mi-e dor mai mereu. Pentru că lecturile mele legate de ea alcătuiesc o țesătură care ține de circumstanțe foarte personale, nu știu dacă pot oferi sugestii cu titlu generic. În orice caz, pentru oricine vrea să înțeleagă ceva din cultura și poezia italiană, lectura lui Dante și a lui Petrarca ar putea oferi cu siguranță o bună temelie.

Quale autore, tra quelli che hai tradotto, ti ha appassionata di più? E quale, invece, ti ha fatto pensare di più?

Direi Pasolini in entrambi i casi. Perché la sua personalità complessa, contraddittoria, magmatica si riflette in tutto ciò che ha scritto. E ha scritto tantissimo. Per comporre l'antologia di poesia apparsa per la casa editrice Tracus Arte alla fine del 2022, con Smaranda Elian siamo state costrette a ripercorrere nei minimi dettagli i due tomi dell'edizione di riferimento della Mondadori, per un totale di oltre 3 000 pagine di versi. Leggendo la sua opera poetica per intero e traducendone solo una minima parte, ho avuto la netta sensazione di avere di fronte un poeta esaltante, enorme, inesauribile. Un poeta con cui, dopo aver concluso la traduzione e averla consegnata alla casa editrice, avrei voluto avere il tempo di «rimanere ancora». Confesso che Pasolini è rimasto in me, nel profondo, come un enigma.

Quanto alla traduzione, credo sia stato ancora una volta Pasolini il più complesso. Ci sono state poesie in rima molto impegnative, altre scritte in dialetto friulano, e poi ci sono stati testi carichi di confessioni e dettagli autobiografici per i quali sono stata costretta a frugare in fonti di ogni tipo, per capire cosa traducessi esattamente. Perciò, per Pasolini, la traduzione vera e propria è stata accompagnata da un importante lavoro documentario ben più complesso di quello svolto per qualsiasi altro poeta.

Qual è il tuo rapporto con l'Italia e quali letture consiglieresti per avvicinarsi all'Italia vista da te?

Per me l'Italia è una realtà vista e sognata allo stesso tempo, una sorta di seconda casa di cui sento la costante nostalgia. Poiché le mie letture legate a lei compongono una trama che si riferisce a circostanze profondamente personali, non so se sono in grado di suggerire titoli generici. Ad ogni modo, per chiunque voglia comprendere qualcosa della cultura e della poesia italiana, la lettura di Dante e di Petrarca potrebbe senza dubbio offrire una buona base di partenza.

Cărtărescu in Italia: **la strada**

di
Rodolfo Croce

traducere
Olivia Simion

La distanza fra Trieste e Arad, bastione occidentale della Romania, è all'incirca la stessa che separa la città italiana dalla sua capitale, Roma. Sei ore di autostrada in direzione Budapest; e poi giù, lungo la Pannonia Inferiore, fino alla Dacia. Un viaggio tranquillo: non c'è nemmeno più bisogno del passaporto. Spalle al tramonto, l'Europa Occidentale scivola nell'Europa Orientale. Gli orizzonti meticcii si fanno via via più definiti, finché non si ha la certezza di aver varcato l'antico confine fra *Pars Occidentis* e *Pars Orientis*. Ai lati opposti di questo confine, Italia e Romania, sentinelle dei Balcani, si guardano da lontano, si studiano e cercano punti in comune. Come nazioni sono quasi coetanee, parlano lingue latine e hanno avuto entrambe un percorso di monarchia e dittatura, prima di approdare alla democrazia. Le analogie sono notevoli, ma lo sono ancora di più le differenze. Avendo seguito binari paralleli, una nel cuore del Mediterraneo, l'altra nel levante europeo, Italia e Romania sono abbastanza diverse da attrarsi. Si incontrano nel diciannovesimo secolo, all'alba delle rispettive unificazioni, quando la poesia romena – un nome fra tutti: Mihai Eminescu – guarda a Roma e a Dante come a una madre e un padre spirituali, mentre nel 1863, sull'onda dei buoni rapporti fra il parlamento romeno e i Savoia, all'Università di Torino viene istituita una cattedra di lingua, letteratura e storia romena. Le due giovani nazioni si conoscono e iniziano un dialogo – non sempre idilliaco, per via del reciproco interesse sui Balcani. Con la fine della Seconda Guerra Mondiale, la divisione dell'Europa in due blocchi contrapposti decreta un drastico allontanamento. Per un lungo periodo, Trieste e Arad non sono mai state così distanti.

Negli anni ottanta, mentre l'Italia attraversa un'epoca di benessere piena di contraddizioni, la Romania vive la dolorosa fine di un ciclo, manifestando al suo interno i primi strappi alla cultura di regime. È in questo periodo che un gruppo di giovani scrittori, poeti e drammaturghi romeni, fortemente legati alle avanguardie europee e americane, inizia a farsi notare, venendo etichettato da una certa critica, con chiare intenzioni denigratorie, generazione Blue Jeans. A dispetto di ciò, molti di coloro che ne facevano parte erano

Distanța dintre Trieste și Arad, bastionul de vest al României, este aproximativ aceeași cu cea care separă orașul italian de capitala sa, Roma. Șase ore pe autostradă spre Budapesta; iar apoi în jos, de-a lungul Panoniei Inferioare, până în Dacia. O călătorie lină: nici măcar nu mai ai nevoie de pașaport. Cu spatele la apus, Europa de Vest alunecă în Europa de Est. Orizonturile metise devin treptat mai definite, până la certitudinea trecerii graniței străvechi dintre *Pars Occidentis* și *Pars Orientis*. Pe părțile opuse ale acestei granițe, Italia și România, santinelele Balcanilor, se privesc de departe, se studiază și caută puncte în comun. Ca națiuni, au aproape aceeași vârstă, vorbesc limbi latine și ambele au avut o istorie de monarhie și dictatură înainte de a ajunge la democrație. Asemănările sunt notabile, dar diferențele sunt și mai notabile. Urmând trasee paralele, una în inima Mediteranei, cealaltă în levantul european, Italia și România sunt suficient de diferite pentru a se atrage reciproc. Se întâlnesc în secolul al XIX-lea, în zorii respectivelor lor unificări, când poezia românească – un nume între toate: Mihai Eminescu – privește la Roma și la Dante ca la o mamă și un tată spirituali, în timp ce în 1863, în urma bunelor relații dintre parlamentul român și dinastia de Savoia, se înființează o catedră de limbă, literatură și istorie română la Universitatea din Torino. Cele două tinere națiuni se cunosc și încep un dialog – nu întotdeauna idilic, din cauza interesului lor reciproc pentru Balcani. Odată cu sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, împărțirea Europei în două blocuri opuse a decretat o separare drastică. Pentru o lungă perioadă, Trieste și Aradul nu au fost niciodată atât de departe.

În anii 1980, în timp ce Italia trece printr-o eră a bunăstării plină de contradicții, România trăiește sfârșitul dureros al unui ciclu, manifestând primele rupturi în interiorul culturii regimului. Tocmai în această perioadă a început să se facă remarcant un grup de tineri scriitori, poeți

Cărtărescu în Italia: **drumul**

destinati a divenire, con la fine della dittatura, scrittori di rilievo nazionale. Uno fra loro sarebbe addirittura riuscito a varcare i confini, affermandosi prima a livello europeo e poi mondiale. Ma perché questo accada, bisogna attendere che la caduta del muro di Berlino cambi ancora una volta il vecchio continente. Nel 1994, a Roma, nasce Voland, una casa editrice che fin nel nome, ispirato al celebre personaggio di Bulgakov, volge lo sguardo ad est. I primi autori sono Tolstoj, Gogol ed Emilijan Stanev; ben presto, però, l'interesse dell'editore si apre ad autori più contemporanei, nel tentativo di portare in Italia mondi letterari sottovalutati o ignorati. Si cerca un autore romeno di qualità e la responsabilità di trovarlo cade su Bruno Mazzoni, noto romenista, con una lunga carriera accademica fra l'Italia e Bucarest. «Individuai subito la penna più rappresentativa», racconta il professor Mazzoni. «Un autore in grado di dialogare con la grande letteratura romena e internazionale, con un ventaglio di temi e generi letterari. Un poeta, prosatore e critico universitario: Mircea Cărtărescu.»

Con il nuovo millennio, l'opera di Mircea Cărtărescu inizia a farsi conoscere in Italia, complice l'interessamento di alcuni noti autori italiani che si fanno portavoce dei suoi libri, primo fra tutti lo scrittore Vanni Santoni. Nel 2000 viene pubblicato *Travesti*, un romanzo relativamente breve rispetto a quelli che seguiranno. Il grande lavoro di traduzione di Bruno Mazzoni restituisce al pubblico italiano il primo assaggio di scrittura visionaria di un poeta che reinterpreta la narrativa. Cărtărescu usa la penna come uno sciamano, attendendo pazientemente che la realtà gli si riveli nella sua segreta meraviglia e orrore, prima di tradurla in opera d'arte. È la trilogia di *Abbacinante*, edita fra il 2008 e il 2016, a esprimere il vero potenziale dell'autore. Nelle prime pagine di *Lala sinistra*, si ha a malapena il tempo di ambientarsi in una Bucarest sulfurea, che si viene risucchiati in vortice di ricordi, visioni e allucinazioni che ripercorrono la vita del protagonista. È un grande mosaico di reale e fantastico, orrido e sublime, sogno e incubo, così potente da costringere il lettore ad abbandonarsi, o abbandonare. La stessa esperienza si ripete nei due libri successivi della trilogia, *Il corpo* e *Lala destra*, che insieme danno vita a un'opera-mondo di circa millecinquecento pagine, riassunte nell'evocativa immagine dei tre elementi che compongono una farfalla: ala sinistra, corpo e ala destra. Alla trilogia segue, nel 2020, la pubblicazione con *Il Saggiatore* di un'altra opera monumentale: *Solenioide*. Ancora una volta, Cărtărescu dà vita a un'esperienza letteraria sconvolgente, che rimanda continuamente a una dimensione ulteriore della realtà. Nel caleidoscopio di immagini e simboli che pervadono la Bucarest del racconto, risalta l'angoscia esistenziale del protagonista, che

și dramaturgi români, strâns legați de avangarda europeană și americană, fiind etichetați de unii critici, cu intenții clare denigratoare, „generația în blugi”. În ciuda acestui fapt, mulți dintre cei care au făcut parte din ea au fost destinați să devină scriitori de importanță națională odată cu sfârșitul dictaturii. Unul dintre ei a reușit chiar să treacă granițele, afirmându-se mai întâi la nivel european și apoi global. Dar pentru ca acest lucru să se întâmple, trebuie să așteptăm căderea Zidului Berlinului care va schimba încă o dată bătrânul continent. În 1994, la Roma ia naștere Voland, o editură care, cum arată până și numele

foto: Otilia Simion

său, inspirat de celebrul personaj al lui Bulgakov, privește spre est. Primii autori sunt Tolstoj, Gogol și Emilijan Stanev; în curând, însă, interesul editurii se îndreaptă către autori mai contemporani, în încercarea de a aduce în Italia lumi literare subevaluate sau ignorate. Se caută un autor român de calitate și responsabilitatea găsirii lui revine lui Bruno Mazzoni, un cunoscut românist cu o lungă carieră academică între Italia și București. „Am identificat imediat stiloul cel mai reprezentativ”, povestește profesorul Mazzoni. „Un autor capabil să dialogheze cu marea literatură română și internațională, cu o paletă largă de teme și genuri literare. Un poet, prozator și critic universitar: Mircea Cărtărescu.”

Odată cu noul mileniu, opera lui Mircea Cărtărescu începe să devină cunoscută în Italia, complice fiind și interesul unor cunoscuți autori italieni care își iau rolul de purtători de cuvânt pentru cărțile sale, în primul rând scriitorul Vanni Santoni. În anul 2000 a apărut *Travesti*, un roman relativ scurt în comparație cu cele care vor urma. Munca monumentală de traducere făcută de Bruno Mazzoni oferă publicului italian prima degustare a scrierii vizionare a unui poet care reinterpretează narațiunea. Cărtărescu folosește stiloul ca un șaman, așteptând cu răbdare ca realitatea să i se dezvăluie în mirarea secretă și în oroare, înainte de a o transpune într-o operă de artă. Trilogia *Abbacinante* (*Orbitor*), publicată între 2008 și 2016, este cea care exprimă adevăratul potențial al autorului. În primele pagini din *Lala*

Lagioia, Cărtărescu e Mazzoni a Bookfest 2023

Lagioia, Cărtărescu și Mazzoni la Bookfest 2023

trova il suo apice nelle nove pagine del libro su cui è stampato un unico, straziante grido: «Aiuto!» La sensazione, una volta terminata la lettura, è quella di essere stati ingoiati e poi rigettati da un capolavoro.

Oggi, Mircea Cărtărescu è uno dei più importanti scrittori europei. Le sue opere sono tradotte in oltre venti lingue e la sua penna è stata

paragonata a quella di autori come Kafka, Joyce, Borges e Pynchon. È stato candidato più volte al Nobel e insignito di numerosi riconoscimenti internazionali, di cui uno è il Premio Mondello, assegnato a Torino, durante il Salone Internazionale del Libro 2024. In quest'occasione, ha anche avuto un incontro con Bruno Mazzoni sul tema «Il rapporto tra scrittore e traduttore».

Moderata dallo scrittore Nicola Lagioia, la conversazione fra Mazzoni e Cărtărescu ha assunto un taglio leggero, quasi televisivo. Le domande hanno spaziato dal rapporto professionale a quello personale, mettendo in luce la profonda relazione umana che si viene a creare, quando si affronta il delicato compito di tradurre un'opera in un'altra lingua, mantenendone inalterata la natura artistica. L'impressione, confermata da loro stessi, è che Cărtărescu e Mazzoni siano amici. Come diceva la poetessa milanese Alda Merini, «le persone capitano per caso nella nostra vita, ma non a caso». L'incontro fra Cărtărescu e Mazzoni è stato un caso, dettato da esigenze editoriali; ma ciò che ne è scaturito, ha fatto sì che si colmasse una distanza. La strada fra Trieste e Arad non ha più barriere, se non quelle dei pregiudizi, e l'opera di Mircea Cărtărescu le abbatte

tutte. Rende la letteratura romena una delle più interessanti nel panorama mondiale. E mette in luce il coraggio di alcuni editori italiani, in un mercato sempre meno disposto a prendersi rischi. Perché Cărtărescu è un rischio. Chi legge troppo a lungo i suoi scritti può rimanere abbacinato.

sinistra (Aripa stângă), abia ai timp să te așezi într-un București sulfuros, înainte de a fi absorbit într-un vârtej de amintiri, viziuni și halucinații care parcurg viața protagonistului. Este un mare mozaic de real și fantastic, oribil și sublim, vis și coșmar, atât de puternic încât îl forțează pe cititor să i se abandoneze sau să abandoneze. Aceeasi experiență se repetă în cele două cărți succesive ale trilogiei, *Il corpo (Corpul)* și *L'ala destra (Aripa dreaptă)*, care împreună dau viață unei opere-lumi de aproximativ o mie cinci sute de pagini, rezumate în imaginea evocatoare a celor trei elemente care alcătuiesc un fluture: aripa stângă, corp și aripa dreaptă. Trilogia este urmată, în 2020, de publicarea, de către Editura Il Saggiatore, a unei alte lucrări monumentale: *Solenoid (Solenoid)*. Încă o dată, Cărtărescu dă viață unei experiențe literare șocante, care face trimitere încontinuu la o dimensiune ulterioară a realității. În caleidoscopul de imagini și simboluri care impregnează Bucureștiul poveștii, se remarcă angoasa existențială a protagonistului, care își găsește apogeul în cele nouă pagini ale cărții pe care este imprimat un singur strigăt sfâșietor: „Ajutor!”. Senzația, odată ce ai terminat de citit, este aceea de a fi fost înghițit și apoi aruncat afară de o capodoperă.

Astăzi, Mircea Cărtărescu este unul dintre cei mai importanti scriitori europeni. Lucrările sale au fost traduse în peste douăzeci de limbi, iar stilul său a fost comparat cu cel al unor autori precum Kafka, Joyce, Borges și Pynchon. A fost nominalizat de mai multe ori la Nobel și a primit numeroase premii internaționale, unul dintre acestea fiind Premiul Mondello, acordat la Torino, în cadrul Targului Internațional de Carte din 2024. Cu această ocazie, a avut loc și o întâlnire cu Bruno Mazzoni pe tema „Relația dintre scriitor și traducător”. Moderată de scriitorul Nicola Lagioia, conversația dintre Mazzoni și Cărtărescu a adoptat un ton lejer, aproape ca de televizor. Întrebările au variat de la relația profesională la cea personală, evidențiind legătura umană profundă care se crează atunci când se abordează sarcina delicată de a traduce o operă într-o altă limbă, păstrând natura artistică neschimbată. Impresia, confirmată de ei înșiși, este că cei doi, Cărtărescu și Mazzoni, sunt prieteni. Așa cum spunea poeta milanese Alda Merini, „oamenii apar din întâmplare în viața noastră, dar nu întâmplător”. Întâlnirea dintre Cărtărescu și Mazzoni a fost o întâmplare, dictată de nevoi editoriale; dar ceea ce a generat a făcut ca un decalaj să fie acoperit. Drumul dintre Trieste și Arad nu mai are barriere, decât pe cele ale prejudecăților, iar opera lui Mircea Cărtărescu le dărâmă pe toate. Face din literatura română una dintre cele mai interesante din panorama mondială. Și evidențiază curajul unor editori italiani, pe o piață din ce în ce mai puțin dispusă să-și asume riscuri. Pentru că Mircea Cărtărescu este un risc. Cine îi citește scrierile prea mult timp poate fi orbit.

foto: umbreit/daltravertino/assessaperelelibrit

De la explozivi la piетricele: o istorie **friulană**

prima parte

Timp de 14 ani, între 1994 și 2007, am vizitat aproape an de an micul oraș Sequals din nordul Italiei. Sequals este o comună în provincia Pordenone din regiunea Friuli-Venezia Giulia din Italia, cu mai puțin de 2500 de locuitori. Mulți vor fi cei care, citind aceste rânduri, se vor întreba ce poate determina pe cineva să vină și să revină de atâtea ori într-un oraș atât de mic despre care puțin numeroși sunt cei ce au auzit vorbindu-se. Așa cum se va vedea în continuare, din acest loc a plecat, acum mai bine de un secol și jumătate, o „specialitate” pe care enorm de mulți locuitori ai Terrei o pot întâlni, fără să-i dea mare atenție, de la Paris la New York, de la Copenhaga la București, ba chiar și de la Londra la Alger. Ca să nu mai vorbim despre Italia... de la Veneția până în Sicilia!

Însă eu mă duceam la Sequals din cu totul alt motiv. În toată perioada menționată, am dirijat exportul unui produs utilizat în industria explozivilor civili în jumătate din țările lumii, printre care și Italia. La Sequals se afla una dintre cele mai importante societăți italiene producătoare de explozivi civili, utilizați în mine, lucrări publice, construcții locative etc. Italia, o țară fără o industrie minieră importantă, nu era o piață majoră în domeniul meu. Însă, chiar dacă n-ar fi fost decât încă o ocazie de a reveni la Veneția, Roma, Napoli, Milano etc., și tot așa fi consacrat cel puțin o săptămână, în fiecare an, vizitării clienților efectivi sau potențiali din această țară. Societatea cu care lucram la Sequals se numea „Pravisani esplosivi”, prezentată astfel pe internet: „Pravisani S.p.A. este o companie italiană specializată în producția de explozivi. Fondată în 1967, ea își are sediul lângă Udine. Compania este cunoscută pentru fiabilitatea sa în producția de uzine chimice pentru sinteze periculoase, operate cu o forță de muncă minimă pentru a asigura consistența producției în timp.”

Per 14 anni, tra il 1994 e il 2007, ho visitato quasi ogni anno la piccola città di Sequals, nel nord dell'Italia. Sequals è un comune in provincia di Pordenone, nella regione italiana del Friuli-Venezia Giulia, con meno di 2500 abitanti. Leggendo queste righe, molti si chiederanno cosa possa spingere qualcuno a tornare costantemente in una città così piccola, di cui in pochissimi hanno sentito parlare. Come vedremo, in questo luogo è nata, più di mezzo secolo fa, una «specialità» in cui molti abitanti della Terra possono imbattersi senza darle troppo peso, da Parigi a New York, da Copenaghen a Bucarest, e perfino da Londra ad Algeri. Per non parlare dell'Italia... da Venezia fino in Sicilia!

Io però andavo a Sequals per tutt'altro motivo. Per tutto il periodo in questione, ho diretto l'esportazione di un prodotto utilizzato nell'industria degli esplosivi civili in metà dei paesi del mondo, tra cui anche l'Italia. A Sequals si trova una delle maggiori società italiane produttrici di esplosivi civili, utilizzati in miniere, lavori pubblici, costruzioni residenziali ecc. L'Italia, un paese che non dispone di un'industria mineraria rilevante, non aveva un mercato importante in questo settore. Eppure, anche se non fosse stata che un'altra occasione per tornare a Venezia, Roma, Napoli, Milano ecc., avrei comunque dedicato almeno una settimana, ogni anno, alle visite dei clienti effettivi o potenziali presenti in questo paese. L'azienda per cui ho lavorato a Sequals si chiamava «Pravisani esplosivi», così presentata su internet: «Pravisani S.p.A. è una compagnia italiana specializzata nella produzione di esplosivi. Fondata nel 1967, ha sede vicino a Udine. La compagnia è nota per la sua affidabilità nella produzione di impianti chimici

de
Adrian Irvin Rozei

traduzione
Clara Mitola

foto
arhiva autorului ·
archivio dell'autore

IULIE · SEPTEMBRIE

În practică, societatea precitată era opera unui genial antreprenor și inginer: dr. Mariano Pravisani. Pregătind acest text, am aflat din numărul datat 27 august 2019 al cotidianului *Il Messaggero Veneto* că: „Lumea industriei friulane își pierde unul dintre caili pursânge, moștenitorul unei dinastii care a reprezentat un punct de referință în fabricarea și ambalarea explozivilor încă din secolul al XIX-lea. Mariano Pravisani a murit ieri dimineață la vârsta de 86 de ani: numele său este indisolubil legat de fabrica de dinamită Sequals și de fabrica Colloredo di Prato, care îi poartă numele, specializată în producția de mașini pentru industria chimică.” Nu l-am întâlnit pe Mariano Pravisani decât o singură dată, în trecere prin întreprinderea care-i aparținea. Însă informația privind decesul său m-a afectat cu atât mai mult cu cât, într-un articol din același jurnal, datat 11 aprilie 2017, am descoperit că: „Jumătate din personalul de la «Pravisani esplosivi» din Sequals, companie istorică fondată în 1968 de Mariano Pravisani din Udine și achiziționată în urmă cu opt ani de multinazionali spaniolă Maxam, un grup lider în explozivi și sisteme de declanșare pentru mine, cariere și lucrări publice, riscă să fie concediat.” Pentru memorie, uzina din Mazingarbe (Pas de Calais, în regiunea Hauts de France), de unde livram nitratul de amoniu pentru Pravisani, a fost și ea vândută aceleiași multinazionale, câțiva ani după ieșirea mea la pensie și astăzi... nu mai funcționează. *Sic transit gloria mundi!*

În 2003, am luat masa la Spilimbergo, un oraș care se găsește la numai câțiva kilometri de „Zona Industriale Pravisani Esplosivi”, pe Via Sequals, unde aveam programată întâlnirea de după amiază. Cum dispuneam de vreo oră până la reuniunea prevăzută, am făcut, însoțit de agentul meu italian, un tur prin oraș. Am fost impresionat de fațadele acoperite cu desene „a fresco”

per sintesi pericolose, gestite da una manodopera minima che garantisce nel tempo consistenza alla produzione.»

In sostanza, la società summenzionata era l'opera di un geniale imprenditore e ingegnere, il dott. Mariano Pravisani. Mentre preparavo questo materiale, ho letto un articolo pubblicato il 27 agosto 2019 sul quotidiano *Il Messaggero Veneto*, in cui ho scoperto che: «Il mondo dell'industria friulana ha perso uno dei suoi purosangue, erede di una dinastia che ha rappresentato un punto di riferimento nella produzione e confezionamento degli esplosivi fin dal XIX secolo. Mariano

Pravisani è morto ieri mattina, all'età di 86 anni: il suo nome è indissolubilmente legato alla fabbrica di dinamite Sequals e alla fabbrica Colloredo di Prato, appunto con il suo stesso nome, specializzata nella produzione di macchine per l'industria chimica.» Ho incontrato Mariano Pravisani solo una volta, di passaggio per l'azienda che gli apparteneva. Eppure, la notizia del suo decesso mi ha colpito soprattutto perché, in un altro articolo dello stesso giornale, datato 11 aprile 2017, ho scoperto che: «Metà del personale della “Pravisani

esplosivi” di Sequals, compagnia storica fondata nel 1968 da Mariano Pravisani di Udine e acquistata otto anni fa dalla multinazionale spagnola Maxam, un gruppo leader nel settore degli esplosivi e dei sistemi di brillamento per miniere, cave e lavori pubblici, rischia il licenziamento.» Per

Giandomenico Facchina
1826-1903

Foto: wikimedia.org / Georges-Léon Alfred Perrichon (1830-1907)

Dagli esplosivi ai sassolini: una storia friulana

din centrul istoric. La Casa Dipinta, casa pictată adiacentă la Torre Orientale (1304), care făcea parte din prima incintă, a fost pictată „a fresco” în secolul al XVI-lea, cu scene din viața lui Hercule. Din întâmplare, am luat un prospect care se afla în restaurant, și care se intitula „Spilimbergo – Ville de la Mosaïque”. Au trecut 20 de ani până când am descoperit semnificația acestui titlu. Era la Amiens, când am vizitat edificiile decorate cu mozaicuri, realizate de întreprinderea familiei Odorico. Însă, istoria mozaicului modern este cu mult mai lungă! Ea a început la Sequals în 1826.

non dimenticare, anche l'impianto industriale di Mazingarbe (Pas de Calais, nell'Alta Francia), da dove veniva il nitrato di ammaio per Pravisani, è stato venduto alla stessa multinazionale, pochi anni dopo il mio pensionamento e oggi... non funziona più. *Sic transit gloria mundi!*

Nel 2003 ho pranzato a Spilimbergo, una città che si trova a soli pochi chilometri dalla «Zona Industriale Pravisani Esplosivi», su Via Sequals, dove avevo un appuntamento nel pomeriggio. Poiché mi era rimasta ancora un'ora prima dell'incontro previsto, ho fatto un giro per la città

Iata ce se poate gasi pe internet despre acest subiect:

„Giandomenico Facchina, născut în 1826 la Sequals și decedat în 1903 la Paris, este un mozaicar italian, activ în Franța. Originar din Friuli, Giandomenico Facchina și-a făcut pregătirea la Trieste și Veneția. El a lucrat mai întâi la restaurarea mozaicurilor antice, în special la Bazilica «San Marco» din Veneția. În anii 1850, a plecat în Franța, mai întâi la Montpellier, unde a fost chemat să lucreze la restaurarea solurilor antice. A deținut un brevet pentru o metodă de extragere a podelelor de mozaic antic la Institutul Național de Proprietate Industrială în 1858, re folosind o tehnică deja practică de mozaicștii venețieni. El folosește și un derivat al acestei tehnici, instalarea indirectă, care permite prefabricarea mozaicurilor în atelier și care facilitează munca mozaicștilor. În această tehnică de inversare, plăcile de mozaic sunt pre-asamblate și lipite invers pe un carton flexibil; peretele destinat găzduirii mozaicului este apoi acoperit cu mortar proaspăt și mozaicul așezat dintr-o singură mișcare, ceea ce reduce timpul de lucru pe șantier și permite o reducere considerabilă a costurilor de producție. Această tehnică a cunoscut un mare succes în timpul Expoziției Universale din 1855 și s-a răspândit rapid. Drept care i-a permis lui Facchina să obțină numeroase comenzi. Așa se face că la Paris a decorat, printre

insieme al mio agente italiano. Sono rimasto colpito dalle facciate ricoperte di affreschi nel centro storico. La Casa Dipinta, struttura pittata adiacente alla Torre Orientale (1304), che faceva parte delle prime mura di difesa, è stata affrescata nel XVI secolo con scene della vita di Ercole. Casualmente, ho preso un prospetto nel ristorante in cui avevo pranzato, dal titolo «Spilimbergo – Ville de la Mosaïque». Sono passati 20 anni prima di scoprire il significato di questo titolo. Ero ad Amiens quando ho visitato gli edifici decorati da mosaici, realizzati dall'impresa della famiglia Odorico. Ma la storia del mosaico moderno è ben più lunga! Ed è iniziata a Sequals nel 1826. Ecco cosa si può trovare in internet su questo argomento:

«Giandomenico Facchina, nato nel 1826 a Sequals e deceduto nel 1903 a Parigi, è un mozaicista italiano, attivo in Francia. Originario del Friuli, Giandomenico Facchina ha studiato a Trieste e Venezia. Si è occupato dapprima del restauro dei mosaici antichi, in particolare nella Basilica di San Marco, a Venezia. Nel 1850, si recò in Francia, prima a Montpellier, dove è stato chiamato a lavorare al restauro di vecchi suoli. Ha depresso un brevetto per un metodo di estrazione di pavimenti in mozaico antico presso l'Istituto Nazionale della Proprietà Industriale nel 1858, riutilizzando una tecnica già praticata

La Casa Dipinta,
Spilimbergo

alte, noua operă construită de Charles Garnier. Franța i-a decernat titlul de cavaler al Legiunii de Onoare.”

Chiar dacă tehnica mozaicului exista de mai bine de 2000 ani, fără invențiile lui Facchina ea nu s-ar fi putut răspândi în lumea mare. Realizările lui Giandomenico sunt atât de numeroase încât este imposibil să le descriu. La fel, și numele nenumăraților lui elevi sau a celor ce practică tehnicile pe care el le-a inventat și brevetat până în zilele noastre. Printre orașele unde Facchina și-a practicat arta, menționez doar: Agde, Alger, Albert

dai mosaicisti veneziani. Utilizza anche un derivato di questa tecnica, l'installazione indiretta, che permette una prefabbricazione dei mosaici in atelier e che facilita il lavoro dei mosaicisti. In questa tecnica di inversione, le tessere del mosaico vengono preassemblate e incollate capovolte su cartoncino flessibile; il muro destinato a ricevere il mosaico viene poi ricoperto con malta fresca e il mosaico depositato in una sola passata, il che riduce i tempi di lavorazione in cantiere e consente una notevole riduzione dei costi di produzione. Questa tecnica ebbe un grande

Friuli, localități cu mozaicuri

Friuli, localități dei mosaici

(Somme), Limoges, Lourdes... Și, bineînțeles, Parisul, cu 15 locații principale, printre care edificii prestigioase precum: Printemps Haussmann, Comptoir National d'Escompte de Paris, Petit Palais, Galerie Vivienne, Le Bon Marché, Musée Carnavalet, Musée Galliera, Musée Grévin, Théâtre National de l'Opéra-Comique, Théâtre Antoine... Însă, mai presus de toate, edificiul Operei Garnier, unde apare chiar și statuia unui „înger mozaist”, realizare pentru care Facchina a primit, în 1886, Crucea Legiunii de Onoare și diploma „honoris causa” de la Societatea Centrală a Arhitecților Francezi.

successo all'Esposizione Universale del 1855 e si diffuse rapidamente. Permette a Facchina di ottenere numerosi ordini. È così che a Parigi ha decorato, tra le altre cose, il nuovo teatro dell'opera, costruito da Charles Garnier. La Francia gli ha conferito il titolo di Cavaliere della Legion d'Onore.»

Anche se la tecnica del mosaico esiste da più di 2000 anni, senza le invenzioni di Facchina non si sarebbe diffusa così largamente nel mondo. I successi di Giandomenico sono così numerosi che è impossibile descriverli. Come lo sono anche i nomi dei suoi innumerevoli allievi o di chi pratica ai nostri giorni le tecniche inventate e brevettate da lui. Tra le città in cui Facchina ha praticato la sua arte, menzioniamo solo Agde, Alger, Albert (Somme), Limoges, Lourdes... E naturalmente Parigi, in 15 luoghi principali, tra cui appaiono edifici prestigiosi come: Printemps Haussmann, Comptoir National d'Escompte de Paris, Petit Palais, Galerie Vivienne, Le Bon Marché, Musée Carnavalet, Musée Galliera, Musée Grévin, Théâtre National de l'Opéra-Comique, Théâtre Antoine... eppure, più importante di tutti è l'edificio dell'Opera Garnier, dove appare perfino la statua di un «angelo mosaicista», opera per la quale nel 1886 Facchina ha ricevuto la croce della Legion d'Onore e il diploma «honoris causa» della Società Centrale degli Architetti Francesi.

CREPUSCOLO

*Ho cercato il tuo sguardo,
ho atteso il tuo sussurro,
ho sognato il tuo sorriso.*

*Folla senza nome,
gente senza volto,
anime senza luce.*

*Alba buia,
aurora senza tramonto,
cielo senza stelle.*

*È il pianto del mio cuore,
il grido della mia anima,
il cantico della mia solitudine.*

TORMENTI

*Sotto i cipressi
Ancor la prece
Quel dì d'agosto
che non dà pace*

*L'anima in cielo,
poc'anzi desta,
di là dal muro
il paese in festa*

*Piangeva un figlio
La peggior ora,
la folla osannava
La bella Signora*

*Di bianco vestiti
In trenta o quaranta
Portavano in giro
La Vergine Santa*

*Possenti catene
Roteavano al cielo,
gli occhi rivolti
al maestoso velo*

*La gente sfilava
Dietro l'Assunta
E lenta avanzava
riverente e compunta*

*Brusio di voci
tra le bancarelle
Per le vie del centro
calia e cannelle*

*Palco, orchestra,
sinfonie d'autore,
il pubblico intento
a contare le ore*

*«È già la mezza
– gridavano i ragazzetti –
Ora tutti al ponte
pei mortaretti!»*

*Il cielo sfolgorante
Di luce e colore
Paga la gente
Ringraziava di cuore*

di
George Sofia

traducere
Olivia Simion

immagine
după • da
Frederic Leighton
(1830-1896),
Solitude, Maryhill
Museum of Art,
Goldendale,
Washington

Tino Merlo nasce a Montagna Reale (Sicilia) nel 1949. Trascorre l'infanzia in un altro paesino dell'isola: Cerami, dove il padre – carabiniere – presta servizio. All'età di 8 anni rientra con la famiglia nel paese natio dove prosegue gli studi della scuola elementare. Frequenta le scuole secondarie di primo e secondo grado nella vicina città di Patti, studia quindi all'università di Messina dove si laurea in giurisprudenza nel 1975. Le abilitazioni all'esercizio della professione forense e all'insegnamento di discipline giuridiche ed economiche lo portano a svolgere contemporaneamente sia la professione di avvocato, con studio a Cologno Monzese nei pressi di Milano, sia l'insegnamento presso le scuole secondarie superiori, nel Milanese prima e in provincia di Messina, dove si trasferisce poi e dove conclude la carriera lavorativa nel 2007.

L'occasione di conoscere la Romania gliela fornisce Cornelia, badante originaria di Bacău, che nei primi anni 2000 viene collocata dalla Caritas presso la famiglia per assistere l'anziana madre non più autosufficiente, la quale verrà a mancare nell'agosto del 2005.

I viaggi in Romania diventano sempre più frequenti. A Bacău conosce un professore che insegna lingua italiana in un liceo con il quale stringe amicizia e che lo introduce nei vari ambienti cittadini, in primis nella comunità italiana di Romania.

Oggi vive solitario, dividendosi tra l'Italia e la Romania, in particolare Bacău, dove ha acquistato un piccolo appartamento immerso nel verde.

La sua storia avventurosa è stata descritta nel romanzo intitolato *Insidie e delusioni nella vita di un emigrante*. *L'albero dei torti*, scritto e pubblicato nel 2003 dal giornalista-scrittore prof. Nino Casamento.

Tino Merlo s-a născut în Montagna Reale (Sicilia) în 1949. Și-a petrecut copilăria într-un alt orașel de pe insulă: Cerami, unde tatăl său – carabinieri – presta serviciu. La vârsta de 8 ani, s-a întors cu familia în orașul natal, unde și-a continuat studiile primare. A urmat ciclul gimnazial și pe cel liceal în orașul vecin Patti, apoi a studiat la Universitatea din Messina, unde a obținut licența în drept în 1975. Calificările obținute, de a practica dreptul și de a preda dreptul și economia, l-au determinat să lucreze simultan ca avocat la un birou din Cologno Monzese, în apropiere de Milano, și ca profesor de liceu, mai întâi în zona Milano și apoi în provincia Messina, unde s-a mutat și unde și-a încheiat cariera în 2007.

Oportunitatea de a cunoaște România i-a fost oferită de Cornelia, o îngrijitoare din Bacău, care la începutul anilor 2000 a fost plasată de Caritas în familia acestuia pentru a o îngriji pe mama în vârstă, care nu se mai descurca singură și care s-a stins în august 2005.

Călătoriile în România au devenit din ce în ce mai frecvente. În Bacău, a cunoscut un profesor care preda italiană la liceu, cu care s-a împrietenit și care l-a introdus în diferitele medii ale orașului, în primul rând în comunitatea italiană din România.

Astăzi trăiește solitar, împărțindu-și timpul între Italia și România, în special Bacău, unde și-a cumpărat un mic apartament înconjurat de verdeață.

Povestea sa avventuroasă a fost prefigurată în romanul *Insidie e delusioni nella vita di un emigrante*. *L'albero dei torti*, scris și publicat în 2003 de jurnalistul-scriitor Prof. Nino Casamento.

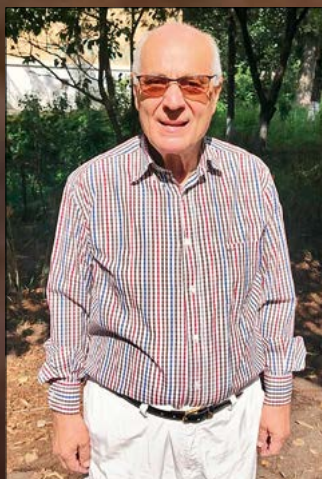

foto: archivio dell'autore - archivio autorului

Oh, Roma, Roma!

„Oh, Roma, Roma!”, am exclamat, aidoma maestrului Gheorghe Dinică în rolul „Diplomatului” din celebrul film *Prin cenușa imperiului*. Întâmplarea a făcut să ajung în Cetatea Eternă la 1 Martie, data la care, pe vremuri, romanii antichi celebrau începutul anului calendaristic, un an agrar, dar și un an dedicat începerii campaniilor militare, sub semnul lui Marte. Locuitorii Romei de astăzi nu mai cunosc această semnificație, dar se pot bucura de zestrea pe care le-au lăsat-o strămoșii lor, mult mai iscusii și mai harnici.

Aici, la Roma, în orice loc prin care treci te întâmpină vestigiile ale Anticei Rome. Gândeți-vă că doar 10 % din orașul antic a fost cercetat din punct de vedere arheologic! Câte lucruri interesante zac la câțiva metri sub străzile pe care le batem acum cu pasul! Câte alte comori se ascund încă sub urbea de astăzi!

Roma este o destinație absolut fascinantă care te cucerește iremediabil și care îți se cuibărește pentru totdeauna în inimă, ca o comoară de mare preț. Recunosc că am plecat în această călătorie cu o imagine idilică indusă de celebrele pelicule: *Vacanță la Roma*, cu Audrey Hepburn și Gregory Peck, *La dolce vita* al lui Fellini sau *Din dragoste pentru Roma* al lui Woody Allen. Căutam, avid, să simt acea poezie și atmosferă romantică, însă realitatea m-a scos brusc din visare și m-am trezit într-o urbe aglomerată și foarte pestriță, insalubră și neospitalieră pe alocuri. Trebuie să vă așteptați la acest lucru atunci când vizitați pentru prima dată acest oraș, ca șocul să nu fie prea puternic.

Dar haideți să vă împărtășesc, mai întâi, din minunățiile pe care nu le vezi decât în documentare, studii de istorie și artă sau enciclopedii. În acest *city break* am fost însoțit de prietenii Ovidiu și Diana Popa, un cuplu tonic și plin de umor, alături de care vizita în capitala Italiei a fost o continuă distracție.

Hotelul nostru era în **Trionfale**, un vechi cartier al Romei, cu străzi largi, cu magazine și restaurante ieftine, la cinci minute distanță de **Musei Vaticani**, așa că prima întâlnire cu istoria

«Oh, Roma, Roma!», ho esclamato, come il maestro Gheorghe Dinică nel ruolo del «Diplomatico» nel celebre film *Prin cenușa imperiului* (*Tra le ceneri dell'impero*). Il caso ha voluto che arrivassi nella Città Eterna il Primo Marzo, data in cui, all'epoca, gli antichi romani celebravano l'inizio dell'anno solare, un anno agricolo ma anche dedicato all'avvio delle campagne militari, sotto il segno di Marte. Gli odierni abitanti di Roma non conoscono più questi significati ma godono ugualmente dell'eredità lasciata dai loro antenati, ben più abili e laboriosi.

Qui a Roma, ovunque ti muovi, ti si fanno incontro le vestigia dell'antichità. Pensate che solo il 10 % dell'antica città è stato sottoposto a ricerche archeologiche! Quante cose interessanti giacciono a pochi metri sotto le strade che percorriamo a piedi adesso! Quanti altri tesori si nascondono ancora sotto l'urbe di oggi!

Roma è una destinazione assolutamente affascinante, che ti conquista irrimediabilmente e che si annida nel tuo cuore per sempre, come un inestimabile tesoro. Ammetto di aver intrapreso questo viaggio con in mente l'immagine idillica legata a celebri pellicole come *Vacanze Romane*, con Audrey Hepburn e Gregory Peck, *La dolce vita* di Fellini o *To Rome with love* (*A Roma con amore*) di Woody Allen. Cercavo avidamente di sentire quella poesia e quell'atmosfera romantica, ma la realtà mi ha strappato bruscamente al sogno e mi ha svegliato in una città trafficata e assai eterogenea, insalubre e inospitale in alcuni punti. È questo ciò che dovette aspettarvi quando visiterete per la prima volta la città, per evitare uno shock eccessivo.

Ma ecco che, per cominciare, vi racconterò di meraviglie che è possibile vedere solo nei documentari, in studi storici o artistici o nelle enciclopedie. In questo *city break* sono stato accompagnato dagli amici Ovidiu e Diana Popa, una coppia tonica e piena di senso dell'umorismo, accanto ai quali il viaggio nella capitale italiana è stato un divertimento continuo.

Il nostro albergo era a **Trionfale**, un vecchio quartiere romano con strade larghe, negozi e

de
Florin Epure

traduzione
Clara Mitola

foto
arhiva autorului ·
archivio dell'autore

Romei a fost în **Piazza San Pietro** unde ne-am minunat de capodopera arhitecturală, dar și de interminabila coadă de oameni care voiau să intre în catedrală.

Am îngurgitat un *gelato* „special” și apoi, pe înserate, am mers în **Piazza di Spagna**, unde am văzut minunata **Fontana della Barcaccia**. Aici am urcat cele 137 de trepte ca să admirăm spectacolul nocturn și să ne închinăm în **Basilica Trinità dei Monti**. A urmat **Colosseumul** și **Arcul lui Constantin cel Mare**, **Forumul roman** cu celebra **Columnă a lui Traian**, toate luminate difuz, **Piazza Venezia** cu **Il Vittoriano (L'Altare della Patria)**, un monument dedicat lui Vittorio Emanuele al II-lea, primul rege al Italiei, după care am văzut **Fontana di Trevi** și grandiosul **Pantheon**, construit de împăratul Hadrian pe amplasamentul unui templu antic ridicat de generalul Agrippa și apoi transformat în bazilică.

M-a impresionat mult **Fontana di Trevi**, un monument realizat în anul 1762, din travertin și marmură de Carrara. Numele și l-a luat de la locul aflat la intersecția a trei drumuri (tre + viae). Este una dintre cele mai faimoase atracții din *Città Eterna*, cu adevărat o construcție impresionantă, avându-l ca figură principală pe **Zeul Neptun**, într-un car de luptă, sub forma unei scoici, tras de doi cai, unul năvăș și celălalt obedient, așa cum este și marea, cu liniștea, dar și capriciile ei. **Zeul Mării** era flancat

ristoranti economici, a cinci minute dai **Musei Vaticani**, perciò il primo incontro con la storia di Roma è stato in **Piazza San Pietro**, dove siamo rimasti a bocca aperta di fronte al capolavoro architettonico ma anche per l'interminabile coda di gente che voleva entrare nella cattedrale.

Abbiamo mangiato un gelato «speciale» e poi, verso sera, siamo andati a **Piazza di Spagna** dove abbiamo ammirato la splendida **Fontana della Barcaccia**. Qui abbiamo percorso 137 gradini per ammirare lo spettacolo notturno e inchinarci nella **Basilica Trinità dei Monti**. A seguire, il **Colosseo** e l'**Arco di Costantino**, il **Foro romano** con la celebre **Colonna Traiana**, tutte caratterizzate da luci diffuse, **Piazza Venezia** e il **Vittoriano (L'Altare della Patria)**, un monumento dedicato a Vittorio Emanuele II, primo re d'Italia, dopo di che abbiamo visto la **Fontana di Trevi** e il grandioso **Pantheon**, costruito dall'imperatore Adriano sui resti di un tempio eretto dal generale Agrippa e successivamente trasformato in basilica.

Mi ha colpito molto la **Fontana di Trevi**, un monumento realizzato nel 1762, in travertino e marmo di Carrara. Ha preso il nome dalla sua ubicazione all'incrocio di tre vie (tre+viae). Si tratta di una delle più famose attrazioni della Città Eterna, una costruzione davvero impressionante che presenta la figura principale del **Dio Nettuno**, su un carro da guerra a forma di conchiglia, trainato da due cavalli, uno

Obeliscul din Piața Sf. Petru, Via della Conciliazione în fundal. Vatican și Roma

Obelisco di Piazza San Pietro, sullo sfondo di Via della Conciliazione. Città del Vaticano e Roma

foto: wikimedia.org

de statuile Abundenței și Sănătății. Apa fântânii vine de la 22 km, din izvoarele Salone, prin anticul apeduct Aqua Virgo. Locuitorii din epocă aruncau un bănuț în apă ca zeii să le ocrotească drumul. Am respectat tradiția și am aruncat, nu una, ci trei monede în apa fântânii, pentru a mă întoarce la Roma. Am mai aflat că, în anul 2022, a fost scoasă din apă suma de 1,4 milioane de euro (!), acești bani fiind folosiți în scopuri caritabile.

Trebuie să știți că fântânile publice, nu cele artistice, ale Romei au cea mai curată și rece apă, bună de băut, adusă de veacuri prin apeductele romane.

A doua zi, încă de dimineață, pe o ploaie mărunță, am „atacat” cetatea Vaticanului, atunci când nu era absolut deloc coadă la intrarea în Bazilica „Sfântul Petru”. Nu poți să spui că ai văzut Roma dacă nu treci prin acest loc străvechi de pelerinaj să te îmbogățești spiritual în urma spectacolului vizual impresionant.

Piazza San Pietro, opera eliptică cu colonade proiectată de Bernini este cuceritoare. În centrul ei tronează un obelisc egiptean din granit roșu, care, potrivit unor surse, a fost ridicat de faraonul Nencore III la Heliopolis (Egipt) în veacul al VII-lea î. Hr. Împăratul Caligula I-a adus la Roma în anul 37 d.Hr. iar Papa Sixtus VI-a mutat pe actualul amplasament în anul 1586. Paradoxal, obeliscul de aproape 30 de metri se sprijină doar pe cei patru lei din bronz și are pe două fețe dedicații adresate lui Augustus și Tiberius, din timpul urmașului lor, Caligula. De o parte și de alta a obeliscului se află două fântâni. Una dintre ele datează din 1490 și a fost proiectată de Maderno, cealaltă a fost adăugată de Bernini. De altfel, foarte interesant este că doar 28 de obeliscuri egiptene se mai păstrează astăzi, iar opt sunt în Roma și numai șase în patria lor, Egipt.

Cea mai mare biserică din lume, **Basilica San Pietro** este absolut fascinantă. A fost construită pe locul fostei piețe **Circo Vaticano** a împăratului Nero, între 1506 și 1626, proiectată în principal de Gian Lorenzo Bernini, Michelangelo Buonarroti, Donato Bramante și Carlo Maderno și este cea mai renumită operă de arhitectură renascentistă. Tradiția spune că rămășițele Sfântului Petru se află îngropate sub biserică (locul martirizării), în cripta descoperită în anii 1950.

Încă de când am pășit în bazilică m-a impresionat monumentalitatea acestui edificiu absolut copleșitor; loc în care te simți mic cât o furnică. Aici sunt nu mai puțin de 45 de altare și 11 capele. Un lucru mai puțin cunoscut este acela că picturile din San Pietro au fost înlocuite în secolul al XIX-lea cu mozaicuri, din cauza umidității din interiorul bazilicii.

Chiar la intrare, pe partea din dreapta, am admirat celebra operă *Pietà* a lui Michelangelo, sculptată de marele artist în anul 1499, pe când avea doar 24 de ani. Unica operă semnată

Piazza di Spagna

recalcitrante e l'altro obbediente così com'è il mare, con la sua quiete e i suoi capricci. Il Dio del Mare è affiancato dalle statue dell'Abbondanza e della Salute. L'acqua della fontana percorre 22 km e proviene dalle sorgenti di Salone, passando per l'antico acquedotto Aqua Virgo. Gli abitanti dell'epoca gettavano una moneta nell'acqua perché gli dei proteggessero il loro cammino. Ho rispettato la tradizione e ho lanciato anch'io, non una, ma tre monete nell'acqua della fontana, per tornare a Roma. Ho anche scoperto che nel 2022, dalle sue acque è stata estratta la somma di 1,4 milioni di euro (!), poi utilizzata per attività di beneficenza.

Dovete sapere che a Roma, dalle fontane pubbliche e non quelle artistiche, sgorga un'acqua estremamente pulita e fresca, buona da bere, portata nei secoli dagli acquedotti romani.

Il giorno successivo, di buonora, mentre cadeva una pioggia leggera, abbiamo «attaccato» la città del Vaticano, in un momento in cui non c'era il minimo segno di coda all'ingresso della Basilica di San Pietro. Non puoi dire di aver visto Roma se non passi da questo antichissimo luogo di pellegrinaggio che arricchisce il tuo spirito con il suo spettacolo mozzafiato.

In **Piazza San Pietro**, la struttura ellittica con il colonnato progettato dal Bernini è ammaliante. Nel suo centro, troneggia un obelisco egiziano di granito rosso, secondo alcune fonti eretto dal faraone Nencore III a Eliopoli (Egitto) nel VII secolo a.C. L'imperatore Caligola l'ha portato a Roma nel 37 d.C. e Papa Sisto V l'ha collocato nella sua attuale posizione, nell'anno 1586. Paradossalmente, quest'obelisco di quasi 30 metri si sostiene solo su quattro leoni di bronzo, e su due lati porta dediche rivolte ad Augusto e Tiberio, risalenti all'epoca del loro successore, Caligola. Da una parte e dell'altra dell'obelisco ci sono due fontane. Una delle due, risalente al 1490, è stata progettata da Maderno, mentre l'altra è stata aggiunta dal Bernini. D'altra parte, è molto interessante il fatto che dei soli 28 obelischi conservati fino ai giorni nostri, otto si trovino a Roma e soltanto sei nella loro patria, l'Egitto.

La più grande chiesa del mondo, la **Basilica di San Pietro** è assolutamente affascinante. È stata costruita sulla ex piazza del **Circo Vaticano** voluto

vredată de maestrul florentin este absolut emoționantă. Fecioara Maria care ține pe brațe trupul fără viață al Fiului Său, după ce a fost dat jos de pe crucea Răstignirii, este lucrată cu o mare finețe și simț estetic, reușind să transmită o anumită fragilitate, dar și seninătatea în fața durerii. Opera lui Michelangelo este protejată de un geam securizat; o măsură care vine să preîntâmpine o eventuală distrugere, așa cum a fost cea din 1972, când un psihopat maghiar a mutilat sculptura cu 15 lovituri de ciocan. Din fericire, sculptorul italian Giacomo Manzù a reușit să o refacă.

Celebrul *Baldachin* al lui Bernini de deasupra altarului principal al bazilicii, realizat între anii 1624-1633, din lemn și bronz, era înconjurat de schele fiind supus unei restaurări majore.

Din micul magazin aflat în bazilică am cumpărat câteva suveniruri pe care numai aici le găsești deoarece este vorba de un anumit control asupra folosirii simbolurilor papale. Nu am mai coborât în grottele Vaticanului care numără peste o sută de morminte.

La ieșirea din bazilică, în dreapta, dăm peste o altă coadă de turiști care cumpără bilete pentru urcarea în Domul (cupola) proiectat de Michelangelo. Accesul se face pe scări (8 euro) sau cu liftul (10 euro). Urcatul în cupolă este o experiență unică și îți oferă o priveliște fantastică asupra Romei. Liftul ne-a lăsat la baza Domului, iar de aici am mai urcat încă vreo 300 de trepte! Nu recomand această experiență persoanelor claustrofobe sau cu afecțiuni cardiace sau respiratorii deoarece se urcă pe un culoar îngust, pe unde nu au loc două persoane și, uneori, planul este înclinat și abrupt, încât ai impresia că plafonul vine peste tine. Dacă urcatul nu ți-a tăiat respirația, sigur o va face panorama care ți se așterne la picioare atunci când ai ajuns în vârf. Cred că acesta este locul ideal pentru a te bucura de spectacolul arhitecturii și istoriei Cetății Eterne.

Fontana di Trevi

dall'imperatore Nerone, tra il 1506 e il 1626, progettata principalmente da Gian Lorenzo Bernini, Michelangelo Buonarroti, Donato Bramante e Carlo Maderno, ed è la più famosa opera architettonica rinascimentale. La tradizione vuole che i resti di San Pietro siano sepolti sotto la basilica (luogo del martirio), nella cripta scoperta nel 1950.

Fin dal primo passo all'interno della basilica, mi ha colpito la monumentalità di quest'edificio assolutamente irresistibile; un luogo in cui ti senti piccolo come una formica. Qui ci sono non meno di 45 altari e 11 cappelle. Un dettaglio meno conosciuto è che i dipinti di San Pietro siano stati sostituiti nel XIX secolo da mosaici, a causa dell'umidità all'interno della basilica.

Giusto all'ingresso, sulla destra, ho ammirato la celebre *Pietà* di Michelangelo, scolpita dal grande artista nel 1499, a soli 24 anni. L'unica opera mai firmata dal maestro fiorentino è davvero emozionante. La vergine Maria che tiene fra le braccia il corpo senza vita di suo Figlio, deposto dalla Croce è scolpita con estrema eleganza e senso estetico, e riesce a trasmettere fragilità e anche una certa serenità di fronte al dolore. L'opera di Michelangelo è protetta da un vetro di sicurezza, una misura che anticipa eventuali danni, com'è successo nel 1972, quando un ungherese psicopatico ha mutilato la scultura con 15 colpi di martello. Fortunatamente, lo scultore italiano Giacomo Manzù è riuscito a rifarla.

Il celebre *Baldachino* del Bernini che sovrasta l'altare principale della basilica, realizzato tra il 1624 e il 1633 in legno e bronzo, è circondato da impalcature poiché sottoposto a una profonda opera di restauro.

Dal negozietto all'interno della basilica ho comprato alcuni souvenir che trovi solo qui perché c'è di mezzo un determinato controllo sull'utilizzo dei simboli papali. Non siamo scesi nelle grotte del Vaticano, che vantano oltre cento sepolcri.

Uscendo dalla basilica, sulla destra, ci siamo imbattuti in una coda di turisti che compravano biglietti per salire sul Duomo (la cupola) progettato da Michelangelo. L'accesso avviene tramite le scale (8 euro) o in ascensore (10 euro). Salire fino alla cupola è un'esperienza unica e capace di offrirti una fantastica vista su Roma. L'ascensore ci ha lasciati ai piedi del Duomo, ma abbiamo dovuto percorrere altri 300 gradini! Non raccomando quest'esperienza alle persone che soffrono di claustrofobia o di problemi cardiaci o respiratori, perché si procede lungo corridoi angusti in cui non c'è posto per due persone insieme e a volte la superficie è inclinata e ripida e hai l'impressione che il soffitto ti cada addosso. Se la salita non ti ha mozzato il respiro, di certo lo farà il panorama che si stende ai tuoi piedi, quando arrivi in cima. Credo che questo sia il luogo ideale per godere dello spettacolo architettonico e storico della Città Eterna.

Un concorso che apre nuovi orizzonti

«I giovani d'oggi non leggono più...» Quante volte l'abbiamo sentito dire o magari l'abbiamo pensato noi stessi, osservando i dati che collocano la Romania in coda alle classifiche europee sulla lettura dei libri? A Bucarest, tuttavia, da 13 anni, un concorso di lettura dimostra che i giovani del paese amano ancora leggere, e per di più, leggono in italiano.

Mercoledì 12 giugno, presso la sede dell'Istituto Italiano di Cultura, si è svolta la cerimonia di premiazione del concorso *Festlettura*, un'iniziativa dedicata ai giovani lettori, organizzata dalla cattedra di Italianistica dell'Università di Bucarest sotto il patrocinio dell'Ambasciata d'Italia in Romania e dell'Istituto Italiano di Cultura di Bucarest.

La storia di *Festlettura* inizia nel 2011, quando Giancarlo Repetto, allora lettore italiano presso il Liceo bilingue «Dante Alighieri» di Bucarest, ha avuto l'idea di quello che un anno dopo sarebbe diventato il «Festival di lettura giovane». «Volevo avvicinare i ragazzi che frequentavo per lavoro alla mia più grande passione, quella dei libri; volevo che si avvicinarono all'esperienza della lettura, non solo a quella della letteratura», ha dichiarato il professor Repetto nel video di saluto ufficiale rivolto ai partecipanti di quest'anno. L'iniziativa è stata accolta con entusiasmo dalle professoresse Smaranda Bratu Elian, Oana Boșca-Mălin, Cristina Gogianu, e dal professore Federico Collese, allora lettore italiano presso il Collegio Nazionale «Ion Neculce» di Bucarest. Per diversi anni, questo sarebbe stato il comitato direttivo delle edizioni successive.

Inizialmente, il concorso era rivolto solo ai cinque licei bilingue della Romania che offrivano un insegnamento intensivo dell'italiano: i Licei «Dante Alighieri» e «Ion Neculce» di Bucarest, «Jean Louis Calderon» di Timișoara, «George Barițiu» di Cluj e il Liceo «Transilvania» di Deva, dove l'iniziativa poteva essere facilmente

„Tinerii de azi nu mai citesc...” De câte ori am auzit asta sau poate am gândit-o chiar noi, observând datele care plasează România pe ultimul loc în clasamentul european al cititului de cărți? La București, însă, de 13 ani, un concurs de lectură demonstrează că tinerilor din țară le place încă să citească și, mai mult, citesc în italiană.

Miercuri, 12 iunie, la sediul Institutului Cultural Italian a avut loc festivitarea de decernare a premiilor concursului *Festlettura*, inițiativă dedicată tinerilor cititori, organizată de catedra de Italianistica a Universității din București, sub patronajul Ambasadei Italiei din România și al Institutului Cultural Italian din București.

Povestea *Festlettura* începe în 2011, când Giancarlo Repetto, pe atunci lector italian la liceul bilingv „Dante Alighieri” din București, a avut ideea a ceea ce avea să devină, un an mai târziu, „Festivalul de lectură tânără”. „Îmi doream să aduc copiii pe care îi întâlneam datorită ocupației mele mai aproape de cea mai mare pasiune a mea, cea a cărților; îmi doream ca ei să se apropie de experiența lecturii, nu doar de cea a literaturii”, a declarat profesorul Repetto în videoclipul oficial de salut adresat participanților din acest an. Inițiativa a fost primită cu entuziasm de profesoarele Smaranda Bratu Elian, Oana Boșca-Mălin, Cristina Gogianu și de profesorul Federico Collese, pe atunci lector italian la Colegiul Național „Ion Neculce” din București. Timp de câțiva ani, acesta avea să fie comitetul de conducere pentru edițiile ulterioare.

Inițial, concursul se adresa doar celor cinci licee bilingve din România care ofereau predare intensivă a limbii italiene: liceele „Dante Alighieri” și „Ion Neculce” din București, „Jean Louis Calderon” din Timișoara, „George Barițiu” din Cluj și liceul „Transilvania” din Deva, unde inițiativa ar fi

di
George Doru Ivan

traducere
Olivia Simion

foto
archivio dell'autore
· arhiva autorului

PAGINA SCOLII

IULIE-SEPTEMBRIE

accolta e promossa dai lettori italiani presenti già nelle istituzioni indicate. Ma come si svolgeva concretamente il concorso? La strategia da cui gli organizzatori erano partiti consisteva nel procurare un numero sufficiente di copie di romanzi italiani contemporanei, non tradotti in romeno e adatti agli studenti liceali, farli leggere ai futuri partecipanti, chiedendo loro di inviare successivamente una recensione in italiano di uno dei romanzi letti. Gli elaborati sarebbero

potuti fi primită și promovată cu ușurință de către lectorii italiani deja prezenți în instituțiile indicate. Dar cum se desfășura, de fapt, competiția? Strategia de la care au plecat organizatorii a constat în procurarea unui număr suficient de exemplare de romane italiene contemporane, netraduse în limba română și potrivite elevilor de liceu, date spre lectură viitorilor participanți, cerându-li-se să trimită ulterior o recenzie în limba italiană a unuia

stati attentamente valutati da una giuria composta principalmente da docenti universitari di italiano, che avrebbe stilato una graduatoria.

Gli obiettivi del concorso, indicati anche nel bando, sono rimasti invariati nonostante le numerose evoluzioni di *Festlettura* nei suoi 13 anni di esistenza: diffondere la lingua e la cultura italiana in Romania attraverso la lettura di opere di scrittori italiani; educare i giovani alla lettura e, con la guida dei loro insegnanti, sviluppare giudizio critico e capacità interpretative; mettere i giovani romeni di fronte a un'altra realtà sociale, politica e culturale, quella italiana, per stimolare un confronto tra esperienze e culture nella nuova società dell'Europa Unita.

Questi obiettivi si riflettono anche nella scelta dei libri proposti. Si parte dall'individuazione di uno slogan che richiami temi attuali, e successivamente si scelgono romanzi pertinenti allo slogan. Ad esempio, durante la pandemia, lo slogan è stato «Mai immuni alla lettura», mentre quest'anno è «Leggiamo in pace.»

Il festival è cresciuto rapidamente, estendendosi a tutta la Romania e coinvolgendo tutti i livelli di insegnamento nelle scuole in cui si

dintre romanele citite. Lucrările aveau să fie evaluate cu atenție de un juriu format în principal din profesori universitari de limbă italiană, care avea să întocmească un clasament.

Obiectivele competiției, indicate și în anunț, au rămas neschimbate în ciuda numeroaselor evoluții ale *Festlettura* în cei 13 ani de existență: răspândirea limbii și culturii italiene în România prin lectura unor lucrări ale scriitorilor italiani; educarea tinerilor în spiritul lecturii și, cu îndrumarea profesorilor lor, dezvoltarea judecății lor critice și abilităților interpretative; confruntarea tinerilor români cu o altă realitate socială, politică și culturală, cea italiană, pentru a stimula o comparație

Un concurs care deschide noi orizonturi

studia l'italiano. Nel 2014, alla sezione liceo si è aggiunta quella universitaria e, nel 2015, il concorso ha acquisito la sua forma attuale. Il «Festival di lettura giovane» è diventato *Festlettura*, nome proposto dalla traduttrice Cristina Gogianu, con l'aggiunta di una sezione per la scuola media e un conseguente aumento del numero di partecipanti.

Dal 2015, collaborazioni importanti sono state avviate, tra cui quella con la casa editrice Marsilio di Venezia e con il professore Cesare De Michelis, che ha offerto gratuitamente numerosi volumi e ha fatto parte della giuria. La nuova sezione dedicata alla scuola media ha portato alla collaborazione con la casa editrice Piemme-Mondadori di Milano, che invia anch'essa gratuitamente libri per i partecipanti. Queste collaborazioni e l'espansione del concorso, così come la continuazione del progetto *Festlettura* sono soprattutto merito della professoressa Smaranda Bratu Elian che al pari di molti docenti di italiano del paese si è affezionata al progetto.

Tra i premi assegnati ai partecipanti negli anni, vanno ricordati la visita al Salone Internazionale del Libro di Torino (2013, per la sezione liceo), la borsa di studio per i corsi estivi dell'Università di Perugia (2016, per la sezione universitaria), e i voucher utilizzabili presso la catena di librerie della casa editrice Humanitas (dal valore variabile a seconda del premio: 700 lei, 500 lei, 250 lei per i primi tre

între experiențe și culturi ale noii societăți a Europei Unite.

Aceste obiective se reflectă și în alegerea cărților propuse. Se începe de la identificarea unui slogan care să facă referire la teme de actualitate, iar apoi sunt alese romane relevante pentru acel slogan. De exemplu, în timpul pandemiei, sloganul a fost „Niciodată imun la lectură”, în timp ce anul acesta este „Să citim în pace”.

Festivalul a crescut rapid, extinzându-se în toată România și implicând toate nivelurile de predare din școlile în care se studiază limba italiană. În 2014, la secțiunea liceu s-a adăugat și cea universitară, iar, în 2015, concursul a căpătat forma actuală. „Festivalul de lectură tânără” a devenit *Festlettura*, nume propus de traducătoarea Cristina Gogianu, cu adăugarea unei secțiuni pentru gimnaziu și, în consecință, o creștere a numărului de participanți.

Din 2015 au început colaborări importante, inclusiv cea cu Editura Marsilio din Veneția și cu profesorul Cesare De Michelis, care a oferit gratuit numeroase volume și a făcut parte și din juriu. Noua secțiune dedicată gimnaziului a dus la colaborarea cu Editura Piemme-Mondadori din Milano, care trimite la rândul său, cărți gratuite participanților. Aceste colaborări și extinderea competiției, precum și continuarea proiectului *Festlettura*, se datorează în primul rând

PAGINA SCOLII

classificati), oltre a libri offerti dagli sponsor e dagli organizzatori.

Quest'anno, il numero di partecipanti, tra scuola media e liceo, è stato di quasi 50, tra cui un numeroso gruppo di ragazzi che studiano l'italiano come madrelingua presso il Liceo «Dante Alighieri» di Bucarest. I primi due posti sono stati occupati da **Claudia Robaldo** e **Mirko Pisano**, studenti della classe 7 C, membri della comunità italiana di Bucarest che studiano appunto l'italiano come madre lingua al Liceo «Dante Alighieri». Va ricordato anche Alexandru Stoica, che sempre nella sezione dedicata alla scuola media ha ottenuto una menzione speciale.

Per riassumere, quando *Festlettura* è stato ideato tredici anni fa, si rivolgeva solo a cinque licei della Romania dove si studiava l'italiano. L'anno scorso, i licei sono diventati dieci, e a questi si sono aggiunti cinque università, otto scuole medie e quattro centri culturali, coinvolgendo partecipanti da tutto il paese. Alla luce di questi dati, possiamo ancora affermare con certezza che i giovani d'oggi non leggano?

doamnei profesoare Smaranda Bratu Elian care, ca mulți profesori de italiană din țară, s-a îndrăgostit de proiect.

Dintre premiile acordate participanților de-a lungul anilor, ar fi de menționat vizita la Târgul Internațional de Carte de la Torino (2013, pentru secțiunea liceu), bursa pentru cursurile de vară la Universitatea din Perugia (2016, pentru secțiunea universitară) și vouchere ce pot fi folosite în lanțul de librării ale Editurii Humanitas (cu valoare variabilă în funcție de premiu: 700 lei, 500 lei, 250 lei pentru primii trei clasificați), precum și cărți oferite de sponsori și organizatori.

Anul acesta, numărul participanților, între gimnaziu și liceu, a fost de aproape 50, inclusiv un grup numeros de tineri care studiază limba italiană ca limbă maternă la Liceul „Dante Alighieri” din București. Primele două locuri au fost ocupate de **Claudia Robaldo** și **Mirko Pisano**, elevi ai clasei 7 C, membri ai comunității italiene din București care, așa cum am menționat, studiază limba italiană ca limbă maternă la Liceul „Dante Alighieri”. De amintit și Alexandru Stoica, ce a obținut o mențiune specială la secțiunea dedicată gimnaziului.

Pentru a rezuma, atunci când *Festlettura* a fost creat, în urmă cu treisprezece ani, viza doar cinci licee din România unde se studia limba italiană. Anul trecut, liceele au devenit zece, iar acestora li s-au adăugat cinci universități, opt școli gimnaziale și patru centre culturale, implicând participanți din toată țara. În lumina acestor date, mai putem spune cu certitudine că tinerii de astăzi nu mai citesc?

A spasso per le Cinque Terre

La spiaggia di Guvano

Tra le regioni italiane famose per i paesaggi mozzafiato e il mare cristallino, la Liguria è di certo tra quelle che preferisco.

Riconosco di essermi innamorata di Genova a prima vista (a suo tempo, una della più floride repubbliche marinare italiane, detta «La Superba» perché non riconosceva alcuna potenza al di sopra di sé) per la sua particolare geografia urbana e paesaggistica, così abbarbicata tra salite e discese, con il suo porto, le strettissime strade di pietra a volte labirintiche e i suoi colori vivaci. A ben guardare, però, questa descrizione è facilmente applicabile anche all'intera Liguria che, a nord ovest dello Stivale, si estende come un'angusta lingua di terra, cinta dai monti a nord (Appennino Ligure e Alpi Liguri) e dal mare a sud (Mar Ligure) in una morfologia specifica che la rende unica.

La costa ligure poi custodisce anche un altro gioiello della natura e dell'architettura, il Parco Nazionale delle Cinque Terre, entrato a far parte del Patrimonio UNESCO nel 1997 e famoso per la sua natura selvaggia e rigogliosa, i punti panoramici e le spiagge abbaglianti, i sentieri montani e le coste a picco sul mare. Il premio Nobel per la poesia, Eugenio Montale, nella sua raccolta *Ossi di seppia*, racconta molto della bellezza e della suggestione di questi luoghi, dove passò buona parte delle sue estati giovanili, consegnando le Cinque Terre all'eternità letteraria come un luogo d'incanto.

Dintre regiunile italiene renumite pentru peisajele lor uluitoare și marea cristalină, Liguria este cu siguranță una dintre preferatele mele.

Recunosc că m-am îndrăgostit la prima vedere de Genova (la vremea sa, una dintre cele mai prospere republici maritime ale Italiei, supranumită „La Superba” pentru că nu recunoștea nicio putere mai presus de ea) datorită geografiei sale urbane și peisagistice, atât de suspendată între suișuri și coborășuri, cu portul său, cu străzile sale înguste de piatră, uneori labirintice, și culorile sale vii. La o privire mai atentă, însă, această descriere este ușor aplicabilă și întregii regiuni Liguria,

Genova

IULIE • SEPTEMBRIE

TURISTICO

Così, procedendo lungo la costa da ovest a est, vale a dire da Genova verso La Spezia, incontriamo le cinque località di Monterosso, Vernazza, Corniglia, Manarola e Riomaggiore, snodate su un percorso di circa 12 chilometri, che è possibile percorrere a piedi seguendo il cosiddetto «Sentiero Azzurro». Le Cinque Terre infatti, note innanzitutto per i bellissimi borghi incastonati tra mare e montagne, sono assai apprezzate anche dagli amanti del trekking, che arrivano qui da tutto il mondo per passeggiare tra queste montagne e godersi i loro preziosi e bellissimi paesaggi, come una ricompensa dopo ore di cammino. Sebbene siano molto frequentati, infatti, i percorsi che attraversano le Cinque Terre non sono necessariamente alla portata di tutti e anzi, alcuni tratti (per esempio quello che collega Monterosso a Vernazza), richiedono una certa esperienza nel *trekking*. D'altra parte, forse proprio le asperità di queste strade, che lasciano alcune zone più isolate (per non dire più protette) di altre, hanno permesso e in un certo modo garantito la sopravvivenza di angoli paradisiaci e quasi incontaminati.

È il caso della spiaggia di Guvano, una striscia di costa tra Vernazza e Corniglia, famosa negli anni '70 come meta prediletta di naturista (o nudista che dir si voglia) e hippies, proprio grazie alla meravigliosa natura che l'avvolgeva, allora come adesso, e che invitava appunto i suoi visitatori a immergersi in essa. Esistono molte storie legate a questa spiaggia e alla presenza della comunità hippy che la popolava d'estate e una in particolare racconta di una famosa scazzottata tra gli abitanti della zona e gli hippies che, probabilmente sotto l'effetto di varie sostanze, scambiarono lo sbarco degli abitanti per un'invasione e li attaccarono. Secondo le voci, pare che la situazione si sia conclusa in una rissa a colpi di remi! Ma la vera particolarità della spiaggia di Guvano, quasi a dispetto di una così lunga reputazione, è che ai giorni nostri è diventata irraggiungibile via terra.

care, in nord-ovest di Cizmei, si estende come una fascia stretta di terra, circondata da montagne a nord (Apenini Ligurici e Alpi Ligurici) e dal mare a sud (Mare Ligurico), in una morfologia specifica che le conferisce un carattere unico.

La costa ligure è ricca, come sempre, di altre bellezze naturali e architettoniche, il Parco Nazionale Cinque Terre, che è diventato parte del Patrimonio Mondiale UNESCO nel 1997 e che è famoso per la sua natura selvaggia e lussuosa, le panoramiche e le spiagge che si affacciano sul mare, le montagne e le coste scosce. Il premio Nobel per la letteratura, Eugenio Montale, nella sua raccolta *Ossi di seppia* (*Oasi di seppie*), parla molto della bellezza e del fascino di questi luoghi, dove si è svolta una parte della sua vita, conferendo alle Cinque Terre un'eternità letteraria che è un luogo affascinante.

Infatti, andando lungo la costa da ovest a est, cioè da Genova verso La Spezia, incontriamo le cinque città, Monterosso, Vernazza, Corniglia, Manarola e Riomaggiore, che si affacciano lungo un percorso di circa 12 chilometri, che può essere percorso da sotto seguendo il cosiddetto «Sentiero Azzurro» («Căminul albastru»). De fapt, Cinque Terre, cunoscută în primul rând pentru frumusețea sa, este o zonă foarte apreciată și de pasionații de drumeții, care vin aici din întreaga lume pentru a se plimba printre acești munți și pentru a se bucura de peisajele lor prețioase și superbe, ca o recompensă după ore întregi de mers. Deși sunt foarte populare, de fapt, traseele prin Cinque Terre nu sunt neapărat la îndemână oricui și, într-adevăr, unele porțiuni (de exemplu, cea care leagă Monterosso de Vernazza), necesită o anumită experiență în *trekking*. Pe de altă parte,

O plimbare prin Cinque Terre Plaja Guvano

foto: indigueterra.com

Foto: wikipedia.org

Fin dall'inizio, è sempre stata piuttosto complicata da raggiungere, e le sole alternative erano un sentiero del percorso tra Vernazza e Corniglia molto scosceso e soggetto a frane e smottamenti oppure attraverso una vecchia galleria sul percorso ferroviario che univa Corniglia a Guvano, e camminare nel buio più assoluto per circa 15 minuti. Attualmente, il sentiero Vernazza-Corniglia è impraticabile per la sua pericolosità mentre la galleria è stata chiusa dal Comune di Vernazza nel 2016, poiché ugualmente pericolosa.

Perciò, se un giorno volessimo visitare questa spiaggia di ciottoli e acqua cristallina, immersa nella macchia mediterranea, non ci rimarrebbe che trovare una barca e remare verso uno squarcio di grande bellezza.

poate că tocmai asprimea acestor drumuri, care lasă unele zone mai izolate (ca să nu spunem mai protejate) decât altele, a permis și, într-un fel, a garantat supraviețuirea unor colțuri paradisiace și aproape necontaminate.

Acesta este cazul plajei Guvano, o fâșie de coastă între Vernazza și Corniglia, faimoasă în anii 1970 ca destinație preferată pentru naturaliști (sau nudiști, oricum am vrea să îi numim) și hipioți, tocmai datorită naturii minunate care o învăluia, atunci ca și acum, și care îi invita pe vizitatori să se scufunde în ea. Există multe povești legate de această plajă și de prezența comunității hippy care o popula vara, iar una în special vorbește despre o celebră confruntare între locuitorii din zonă și hipioți care, probabil sub influența diferitelor substanțe, au confundat debarcarea locuitorilor cu o invazie și i-au atacat. Se zvonește că situația s-a încheiat cu o încăierare violentă cu lovituri de vâsle! Dar adevărata particularitate a plajei Guvano, aproape în ciuda unei reputații atât de îndelungate, este că a devenit inaccesibilă pe uscat în zilele noastre.

De la bun început a fost întotdeauna destul de greu accesibilă, singurele alternative fiind o potecă pe traseul dintre Vernazza și Corniglia, care era foarte abruptă și predispusă la alunecări de teren și noroi, sau printr-un tunel vechi pe traseul de cale ferată care unea Corniglia de Guvano, ceea ce presupunea mersul pe jos în întuneric complet timp de aproximativ 15 minute. În prezent, calea Vernazza-Corniglia este impracticabilă deoarece este periculoasă, în timp ce tunelul a fost închis de municipalitatea din Vernazza în 2016 deoarece era la fel de periculos.

Prin urmare, dacă într-o zi am dori să vizităm această plajă cu pietricele și apă cristalină, cufundată în maquisul mediteranean, tot ce ar trebui să facem ar fi să găsim o barcă și să vâslim spre o priveliște de o mare frumusețe.

Foto: wikipedia.org

ITINERAR TURISTIC

Corniglia (foto in alto) e Vernazza (foto in basso)

Corniglia (foto sus) și Vernazza (foto jos)

IULIE · SEPTEMBRIE

pagine realizate da
• pagini realizate de
Clara Mitola

traducere
Olivia Simion

Il tian de anciue (tegame di acciughe) di Vernazza

foto: cucinafutura.info

Ingredienti · Ingrediente
5 patate · 5 cartofi
800 g di acciughe fresche · 800 g
de hamsii proaspete
500 g di passata di pomodoro ·
500 g de piure de roşii
200 g di pomodorini freschi · 200 g
roşii cherry proaspete
aglio · usturoi
prezzemolo · pătrunjel
origano · oregano
rosmarino · rozmarin
pinoli · semințe de pin
olio · ulei
sale e pepe · sare și piper

Il tegame di acciughe (tian de anciue nel dialetto locale) è una ricetta molto antica, risalente addirittura al XVI secolo, ed è tipica del borgo di Vernazza.

Istruzioni:

Pulire accuratamente le acciughe e diliscarle, aprendole a libro. Pelare le patate e tagliarle a fettine sottili e rosolarle in padella nell'olio già preriscaldato. Prendere una teglia con i bordi bassi e foderarla con della carta da forno, oliarla leggermente e adagiare le fettine di patate sovrappo-
nendole fino al bordo della teglia. Salare e unire la passata di pomodoro con origano, olio, sale e pepe. Tagliare quindi i pomodorini e aggiungerli sulla passata, salando e pepando. Sovrapporre le acciughe spargendo i pinoli, condire con olio e un trito di aglio, prezzemolo, origano e rosmarino, sale e pepe e infornare a 180 °C per 15-20 minuti.

Tigaia de anşoa (*tian de anciue* în dialectul local) este o rețetă foarte veche, datând din secolul al XVI-lea, și este tipică oraşelului Vernazza.

Mod de preparare:

Se curăță bine hamsiile și se dezoasează, deschizându-le. Se curăță cartofii de coajă, se taie felii subțiri și se rumenesc într-o tigaie în uleiul preîncălzit. Se ia o tavă de copt cu margini joase și se tapetează cu hârtie de copt, se unge ușor cu ulei și se aşază feliile de cartofi suprapunându-le până la marginea tăvii. Se condimentează cu sare și se adaugă piureul de roşii cu oregano, ulei, sare și piper. Tăiați apoi roşiile cherry și adăugați-le peste piure, condimentând cu sare și piper. Se suprapun hamsiile, apoi se presară semințele de pin, se condimentează cu ulei și usturoi tocat, pătrunjel, oregano și rozmarin, sare și piper și se coace la 180 °C timp de 15-20 de minute.

Dosi · Porții

4

Difficoltà · Dificultate
bassa · redusă

Preparazione · Preparare
25 min

Cottura · Gătire
15-20 min

Tigaie de anşoa (tian de anciue) din Vernazza

ASOCIAȚIA ITALIENILOR DIN ROMÂNIA - RO.AS.IT. · STR. ION LUCA CARAGIALE NR. 24, 020045 BUCUREȘTI

TEL.: +4 0372 772 459; FAX: +4 021 313 3064

WWW.ROASIT.RO